

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

katedra psychologie

Bakalářská práce

**Národnostní identita Arberešů (Arbëresh) a jejich
kultura v jižní Itálii**

Gabriela Kubátová

© 2012 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra psychologie

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Kubátová Gabriela

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Národnostní identita Arberešů (Arberesh) a jejich kultura v jižní Itálii

Anglický název

Ethnic identity and culture of Arberesh in southern Italy

Cíle práce

Hlavním cílem práce je určit, na jakém základě odvozují Arberešové svou etnicitu. Studium bude zaměřeno na tři základní okruhy:

- 1) Tradice (světské i církevní) a jejich dodržování jako prostředek k udržování a prohlubování sounáležitosti s etnickou skupinou
 - tance, zpěvy, zvyky, kroje, rodinná obřadnost, odlišnosti v tradicích oproti většinové společnosti
- 2) Náboženství a víra
 - obřady (odlišnosti arberešského ritu oproti latinskému)
 - prvky místní religiozity
- 3) Mýty, legendy, ústní vyprávění

Metodika

Práce bude vycházet především z výsledků střednědobého terénního výzkumu a materiálů získaných při návštěvě oblastí s arberešským osídlením v jižní Itálii - Civita, Mongrassano, Piana degli Albanesi. Důraz bude pokládán především na kvalitativní metody - rozhovory s respondenty více věkových skupin a doplňkově i dotazníků zaslaných a vyplněných přes internet. Kvalitativní údaje budou prohlubovat sekundární, především statistická, data.

Harmonogram zpracování

duben, květen 2010: studium literatury a pramenů týkající se Arberešů

červen - červenec 2010: 1. fáze terénního výzkumu v jižní Itálii

červen - červenec 2011: 2. fáze terénního výzkumu v jižní Itálii

září - listopad 2011: zpracování výsledků terénního výzkumu, konzultace a doplňování výsledků

prosinec 2011: odevzdání první verze práce

březen 2012: odevzdání finální verze práce

Rozsah textové části

30 - 40 stran

Klíčová slova

Albánská kultura, Arberešové, tradice, náboženství, legendy a vyprávění, jižní Itálie

Doporučené zdroje informací

BRUNO, Vincenzo; TRUPO, Antonio. Lembo di spiritualità bizantina : La chiesa di Santa Maria Assunta Civita. II edizione. Italie : Rubbettino Industrie Grafiche ed Editoriali, 2007. 69 s.

EMMANUELE, Demetrio. Civita: cultura e natura : Çifti: kulturë dhe natyrë. 2a edizione. Catrovillari : Print Design, 2007. 108 s.

GATTABRIA, Antonio. Gjuha e Mungrasanës : Repertorio linguistico della comunita arbëreshe di Mongrassano. settembre 2009. Calabria : Tipolitografia Reggio R. & C. s.a.s., settembre 2009. 95 s

HRADEČNÝ, Pavel; HLADKÝ, Ladislav. Dějiny států : Dějiny Albánie. Vydání první. Praha: Lidové noviny, 2008. 716 s. ISBN 978-80-7106-939-3.

PRATO, Giuliana B. Beyond multiculturalism: views from anthropology. (The Cases of Arberesh and Albanian Migrations). Ashgate Publishing, 2009. ISBN 978-0-7546-7173-2

Vedoucí práce

Kokaisl Petr, PhDr. Ing., Ph.D.

Termín odevzdání

březen 2012

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr.h.c.

Děkan fakulty

V Praze dne 15.11.2011

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Národnostní identita Arberešů (Arbëresh) a jejich kultura v jižní Itálii“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 29.3.2012

Gabriela Kubátová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala svému vedoucímu práce doc. PhDr. Ing. Petru Kokaislovi, Ph.D. za odborné vedení, podnětné rady a motivaci k terénnímu výzkumu. Dále bych ráda poděkovala Antoniovì Gattabriovi za město Mongrassano, Giuseppině Schirò za město Piana degli Albanesi a starousedlíkům z města Civita.

Národnostní identita Arberešů (Arbëresh) a jejich kultura v jižní Itálii

Ethnic identity and culture of Arbëresh in southern Italy

Souhrn:

Cílem bakalářské práce je představit italo-albánskou etnickou minoritu, žijící na jihu Itálie, též nazývanou Arberešové. Teoretická část bude zaměřena na jejich původ, jaké byly okolnosti jejich emigrace a integrace mezi autochtonní italské obyvatelstvo. Zjistíme, jak velký vliv měly kulturně-historické tendence na formování identity arberešské komunity.

Praktická část bude věnována tradicím, náboženské obřadnosti, ústní a písemné slovesnosti, která se zachovala dodnes. V popisu výše zmiňovaných kapitol se pokusíme nalézt kořeny těchto zvyklostí a jejich symbolický význam pro dnešní Arbereše. Výsledkem bude ucelený obraz italo-albánské komunity žijící na jihu Itálie s jejími specifickými charakteristikami a odhadem jejího vývoje v následujících letech.

Klíčová slova: albánská kultura, Arberešové, tradice, náboženství, legendy a vyprávění, jižní Itálie.

Abstract:

The aim of my bachelor thesis is to describe italo-albanian ethnic minority living in southern Italy, so called Arbëresh. The theoretical part will be focused on their origin, the circumstances of their emigration and integration into autochthonic italian population. I will try to evaluate how big was the influence of cultural and historical tendencies in formation of Arbëresh identity.

The practical part will be concentrated on traditions, religious rituals, oral and written literature which has been conserved till current days. In description of aforementioned chapters I will try to reveal roots of these usances and its symbolic value for present Arbëresh people. The result will be the presentation of complete image of italo-albanian community settled in southern Italy with their peculiarities and also with an estimation of their development in consecutive years.

Key words: albanian culture, Arbëresh, tradion, religion, legends and narration, south Italy.

Obsah

1. Úvod	9
2. Cíle a metodika	10
2.1. Cíl práce	10
2.2. Metodika	10
3. Teoretická východiska	12
4. Praktická část	14
4.1. Stručný historický přehled	14
4.1.1. Antické období	14
4.1.2. Raný středověk	15
4.1.3. Vrcholný středověk	16
4.1.4. Albánie pod Osmanskou říší	19
4.1.5. Albánie ve 20. století	19
4.2. Historie Arberešů v jižní Itálii	21
4.2.1. Období před Skanderbegem	21
4.2.2. Skanderbeg, jeho doba a bezprostředně po ní	22
4.2.3. Izolované migrační vlny	23
4.2.4. Druhá polovina 20. století	23
4.2.5. Integrace a práva Arberešů	25
4.3. Výzkumná část	30
4.3.1. Úvod	30
4.3.2. Jazyk a jazykové kompetence	32
4.3.3. Architektura	34
4.3.4. Tradice	35
4.3.5. Náboženství a víra	42
4.3.6. Legendy a ústní vyprávění	48
5. Závěr	54
6. Seznam použitých zdrojů	56
7. Přílohy	61

1. Úvod

V současné době prochází Evropský kontinent (stejně jako zbytek světa) velkými změnami. Mluvíme zde především o globalizaci a s ní spojené integraci různých kulturních, sociálních a ekonomických systémů. Mezinárodní integrace nám přináší spoustu nových vymožeností, ale má i svou stinnou stránku. Jde o ztrátu tradic, tradičních hodnot a naší kultury, která je esenciální k sebeurčení každého individua. Ve snaze vše sjednocovat často přejímáme zvyklosti majoritní skupiny.

To je jedním z důvodů, proč se v bakalářské práci věnuji italo-albánské (Arberešové) komunitě a jejich tradicím, náboženským zvyklostem, písemné a orální slovesnosti. Tato etnická minorita si i po 5. stoletích dokázala uchovat své odlišnosti a zachovat si tak svou jedinečnou identitu.

Skrze nahlížení jejich dějin se pokusíme pochopit, jakým způsobem se to Arberešům podařilo a nakolik tyto zmíněné tradice dodržují dodnes. V posledním desetiletí vzrostl ve vědeckých kruzích zájem o tuto etnickou minoritu. Otázkou by mohlo být proč tomu tak je a jak dlouho tomu tak zůstane. Čím více se zaměříme na jejich dějiny, tím více nám bude jasná odpověď. Jakožto jedna z mála etnických minorit, byla schopna se integrovat mezi italské obyvatelstvo, mírumilovně s nimi koexistovat, a přesto si zachovat své zvyklosti, jazyk a kulturu.

Následkem modernizace, stěhování se za lepšími pracovními podmínkami do měst a smíšených manželství i této jedinečné etnické minoritě hrozí zánik. Současné období je pro ně zásadním. Dochází k sebereflexi komunity a záleží pouze na nich, jak se budou schopni integrovat, ale přitom neztratit svou identitu. Prostředí, které je obklopuje, tvoří nedílnou součást jejich života a jeho vliv je základním kamenem pro budoucí vývoj této etnické minority.

2. **Cíl práce a metodika**

2.1 Cíl práce

Tato bakalářská práce se zabývá italo-albánci z jižní Itálie a jejich kulturou, tradicemi a dějinami. Cílem mé práce je zjistit, jaké jsou hlavní vlivy podílející se na formování etnické identity a z čeho svoji identitu odvozují.

2.2. Metodika

Studium dostupných materiálů je základním kamenem každé práce. Skrze načtenou literaturu jsem se seznámila s fundamentálními informacemi o dané problematice. Tyto vědomosti jsem podle svých dispozic ověřila, v některých částech mého výzkumu rozšířila. Nezvratnou výhodou této metody je získání znalostí k danému tématu a schopnost se pak lépe zorientovat v novém prostředí a přizpůsobit tomu i otázky při následných semi-standardizovaných interview. Nejvíce materiálů bylo v italském, následně anglickém jazyce. Možnost použití komparativní metody při sbírání dat na určité téma, bylo velice užitečné. Mohla jsem si ověřit jednotlivé informace u více zdrojů a tak se vyvarovat spekulacím či práci s nepravými informacemi. Faktem však zůstává, že není možné veškeré výroky ze zdrojů ověřit. Bohužel studium písemných/digitalizovaných pramenů má i své stinné stránky. Tou nejmarkantnější je časová náročnost jak při shromažďování tak i kompletaci získaných dat.

Text vychází z výsledků střednědobého terénního výzkumu a materiálů získaných při návštěvě oblastí s arberešským osídlením v jižní Itálii – Civita, Mongrassano, Piana degli Albanesi. Nejdříve se nashromážděná data z první terénního výzkumu vyhodnotila a následně byla doplněna během druhé návštěvy arberešských obcí. V průběhu návštěv byla využita metoda semi-standardizovaných rozhovorů s respondenty, jež sami sebe označovali za příslušníky dané komunity. Jejich zvukový záznam včetně transkripce rozhovorů je uložen v archivu autora. Při závěrečném zpracování dat ještě docházelo k

doplňkové komunikaci s jinými respondenty přes internet ve snaze minimalizovat nesrovnalosti vzniklé při sběru dat. Kvalitativní údaje prohlubují sekundární, především statistická, data.

Bakalářská práce se soustřeďuje na kulturu Arberešů osídlující jižní část Itálie a její praktická část vznikla převážně na základě informací získaných osobními návštěvami, doplněná a utříděná odbornou literaturou, zabývající se dílčími tématy.

3. Teoretická východiska

K pochopení podstaty etnické minority je nezbytné znát její historický vývoj. Kniha Dějiny Albánie¹ nás s ním seznamuje zevrubně a dotýká se i migračních procesů spojených s Arbereši. Nicméně, podrobné informace o migračních vlnách, jejich datech a lokace prvních osad založených v jižní Itálii nám poskytl internetový deník *Arbitalia*.² ve spojení s projektem zahraničních studentů *Minority Languages in the European Union*.³ Ucelený obraz o politických, ekonomických a sociálních podmínkách albánských emigrantů v Itálii získáme z kapitoly *The cases of Arbëresh and Albanian migration*⁴ od Guliana B. Prato. V textu se můžeme dočíst o dekretech a listinách vydaných papeži či královstvím Dvou Sicílií, které silně ovlivnily zakládání arberešských osad a samotný sociální status této menšiny. Mimoto nás G. B. Prato seznamuje se svým vlastním výzkumem z devadesátých let, který se zabývá otázkou nových emigrantů z Albánie a politických tendencí panujících napříč italskou vládou. Zaměřuje se i na právní otázky a jejich dopady na etnické minority v Itálii, které jsou uznány či jsou teprve v jednání. Její práce nám tak poskytuje ucelený obraz italo-albánské komunity v průběhu posledních 5. století.

Některé portály poskytovaly širší rámec informací z více oblastí arberešského života. Webové stránky *Comune di Mongrassano*⁵ seznamují s tradicemi, které se stále dodržují a s oslavami, pomocí kterých dochází k oživení arberešské kulturní tradice. Zajímavé pro nás jsou i tím, že ačkoli má tato obec arberešské kořeny, ztratila byzantský ritus a nemá již skoro žádné rodilé mluvčí jazyka arbërisht, přesto se aktivně zapojuje do kulturní revitalizace italo-albánské tradice. Podobným portálem jsou webové stránky

¹ HRADEČNÝ, Pavel; HLADKÝ, Ladislav. Dějiny států: Dějiny Albánie. Vydání první. Praha: lidové noviny, 2008. 716 s. ISBN 978-80-7106-939-3.

² CACOZZA, Pino. La Casa degli Albanesi d'Italia: Shtëpia e Arbëreshëvet të Italisë. *Arbitalia* [online]. San Demetrio Corone: Redazione *Arbitalia*, © 1998 - 2011 [cit. 2012-02-17]. Dostupné z: <http://www.arbitalia.it/redazione.htm>

³ La distribuzione attuale. Italy: ALBANIAN, ARBËRESHË. *Minority Languages in the European Union* [online]. 1998-1999-2000-2001, 10/21/2001 [cit. 2012-02-04]. Dostupné z: <http://web.quipo.it/minola/sitemap.htm>

⁴ GULIANA, B.Prato. *Beyond multiculturalism : views from anthropology* [online]. England : Ashgate, 2009 [cit. 2011-12-03]. *Minorities in Italy : The cases of Arbëresh and Albanian migration*, s. 79-103. Dostupné z: http://www.scribd.com/ali_mahmoud_43/d/65703757-Beyond-Multiculturalism. ISBN 978-0-7546-7173-2.

⁵ COMUNE DI MONGRASSANO. *Comune di Mongrassano: Bashkisë së Mungrasanës* [online]. Mongrassano, 11/01/2011 [cit. 2012-01-30]. Dostupné z: <http://mongrassano.asmenet.it/index.php?actio>

Comune di Piana degli Albanesi,⁶ které jsou svým obsahem a jejich hloubkou daleko více přínosné. Zaměřují se na všechny aspekty života. Jsou zde například sekce věnované tradicím, liturgii, ikonografii či mýtům a legendám. Stránky tak nabízejí kompletní zdroj doplňujících informací ke všem zkoumaným otázkám v mé práci. Jejich rozsah vysvětluje i fakt, že Piana degli Albanesi je historicky kulturním centrem arberešských osad napříč Sicílií a jedním ze dvou hlavních center arberešské diaspory žijící v celé Itálii.

Avšak jedno město, jež se v posledních letech těší turistické pozornosti, vydalo svou vlastní publikaci, za podpory regionu Kalábrie, jménem *Civita: Cultura e natura*⁷, kde popisuje svůj vznik, historický vývoj a především představuje tradice, jež se dochovaly do dnešních dní. To, co je ovšem na této publikaci nejzajímavější, je popis jak a při kterých příležitostech vznikly určité tradice, například známe tance Vallja. Jsou zde uvedeny události, které se poprvé praktikovaly v jižní Itálii, takže máme jedinečnou možnost si propojit symboliku svátků v Albánii a jejich oživení v Itálii.

Jednou z mála českých knih, které se touto problematikou zabývají, je kniha Karla Markuse Gauße: *Die sterbenden Europäer - Vymírající Evropané*⁸, přeložené Zlatou Kufnerovou. V knize líčí svůj pobyt mezi Arbereši a rozhovory s nimi. Jednou z jeho otázek byla i otázka etnického chápání usdlých albánců v Itálii a jejich pohled na nově příchozí Albánce, kteří proudili do Itálie v 90. letech. Bohužel jeho práce je spíše cestopisem než plnohodnotným výzkumným materiálem.

Druhá kniha je *Národnostní menšiny v Evropě*⁹, od autora Leoše Šatavy. Autor, u každé země zmiňuje všechny etnické minority dané země, stručný popis jejich dějin a jazyka, jak a proč se dostaly do daných zemí a poměr, který v něm menšina zaujímá.

⁶ COMUNE DI PIANA DEGLI ALBANESI. *Comune di Piana degli Albanesi: Bashkia e Horës së Arbëreshëvet* [online]. Piana degli Albanesi: Comune di Piana degli Albanesi, Copyright © 2011 [cit. 2012-01-30]. P.IVA00607470820. Dostupné z: <http://www.pianalbanesi.it/hora.htm>

⁷ DEMETRIO, Emmanuele. *Civita : Cultura e natura : Cifti: Kulturë dhe natyrë*. 2a edizione. Regione Calabria : Print Design, 2007. 108 s.

⁸ GAUß, Karl-Markus. *Vymírající Evropané*, přeložila Zlata Kufnerová, Praha : Nakladatelství Vitalis, 2003, ISBN 80-7253-122-0

⁹ Šatava, Leoš. *Národnostní menšiny v Evropě*, vyd. 1., Praha : Ivo Železný, nakladatelství a vydavatelství, spol. s r.o. ,1994, ISBN 80-7116-375-9

4. Praktická část

4.1. Stručný historický přehled

První zmínku o obyvatelstvu žijícím jak na dnešním území Albánie, tak i v dalších částech Balkánského poloostrova, nalézáme u řeckých autorů, jako byl Homér¹⁰, Hérodotos¹¹ či Thúkydides¹², kteří se zmiňují o lidech nazývaných Pelasgové.¹³ Avšak přesvědčivější podklady o původu Albánců nalézáme až v 11. století.

4.2.1. Antické období

V následujícím textu se zaměřím na popis historických událostí, především na území dnešní Albánie, která se od té historické liší hlavně rozlohou. V minulosti velká Albánie zasahovala částečně do oblastí dnešního Kosova, Srbska, Černé Hory a Makedonie. Bude-li některé z těchto území pro nás klíčové, bude tato odchylka zmíněna.

Teprve až od 11. století př. n. l. se objevují první zmínky o Ilyrech, pocházejících z již zmíněných Pelasgů. Bohužel jakékoli informace o Ilyrech jsou pouze kusé a plné rozporů. Antičtí spisovatelé je nazývají „*Latrones*“ v překladu „loupeživý národ.“¹⁴

V období řecké helenizace (přibližně od 6. století př. n. l.) se na části albánského území Epiru (což je historická a geografická oblast, která je rozdělena mezi Řecko, jež má 80 % a Albánii) nachází samosprávný celek *koinon*. Jedná se o 3 celky (každý s jiným kmenem) spojované osobou panovníka, ale zároveň si tyto celky ponechávají vlastní instituce a úředníky. V dnešní době bychom takovéto společenství nazývali federací. Na zbylé části Albánie se nacházelo Ilyrské království, které by se dalo charakterizovat jako

¹⁰ Antický básník. Žil v 5. století př. n. l.

¹¹ Antický historik. Žil asi roku 484 př. n. l. A umřel mezi lety 430-420 př. n. l.

¹² Antický historik. Narodil se roku 460 př. n. l. A umírá na přelomu 5 a 4 století př. n. l.

¹³ Pelasgové, by podle vlastního mýtu o stvoření světa měli být prvními lidmi, pocházející z praotce Pelasga, jež byl stvořen bohyní Eurynomé, která se zasadila o stvoření světa, tak jak ho známe dnes.

¹⁴ HRADEČNÝ, Pavel ; HLADKÝ, Ladislav *Dějiny Albánie*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dále jen *Dějiny Albánie*. S.14

stát raně otrokářského typu. Tato zvláštní forma symbiózy mezi monarchistickou vládou panovníka a samosprávnými celky trvala dlouhou dobu a umožnila tak hospodářský a ekonomický růst v celé oblasti.¹⁵

Kolem roku 359 př. n. l. vzniká na albánském území Ilyrský stát, který zde přetrvává až do roku 229 př. n. l., kdy dochází k první ilyrsko-římské válce. Porážka Ilyrů vede k vazalství k Římu, ačkoli ještě nejméně 10 let dochází k neustálým povstáním a odboji. Teprve v roce 168 př. n. l. dojde k definitivnímu podrobení se Římu.

S postupem času vznikají další *koinon* na těch částech albánského území, které byly loajální Římu. Těmto oblastem se dostává určitých výsad a dochází tak k civilizačnímu vzestupu. Těží se zlato, stříbro a také dřevo. Ilyrové přejímají římská božstva a celou řadu jejich zvyků. V 2. století n. l. se objevuje v díle Geographica císaře Klaudia Ptolemaia první zmínka o provincii Albanoi, která se vyskytuje severně od města Drač.¹⁶

V tomto období vznikají na území dnešní Albánie první křesťanské obce a již ve 4. století zde nalzáme první biskupství. Toto období není spojeno pouze s christianizací albánského obyvatelstva. Mezi 3. - 5. stoletím dochází k velkým mocenským sporům mezi Západořímskou a Východořímskou říší. Albánské území tvoří třetí zónu mezi nimi. Je vystaveno vpádům Vizigótů, Vandalů, Ostrogótů a Hunů. S rozpadem Západořímské říše roku 476 n. l. se biskupství, která spadala pod papežský stolec, dostala pod vliv Konstantinopolského patriarchy.

4.2.2. Raný středověk

Raný středověk byl pro obyvatele na území dnešní Albánie a jejich kulturu obdobím úpadku stejně tak jako pro zbytek Evropy. Jak řecká tak i římská kultura zaniká. Vpády barbarských kmenů s sebou nepřinášejí pouze nové vládcy, ale i celou kulturu, která se

¹⁵ HRADEČNÝ, Pavel ; HLADKÝ, Ladislav *c. d.*, s.21

¹⁶ IVANOV, Ivan Tenev. Přeložil: NIKOVOV, Nikolaj. *Albánci - příchozí ze skytských oblastí: Kutrigurové, Kotragové, Avari. Sarakt* [online]. 22.12.2009[cit. 2012-01-24]. Dostupné z: <http://www.sarakt.eu/albanci.htm>

navrací k pohanským bohům. Nelpí se na studiu a vzdělávání, sociální statusy jsou závislé na vojenských úspěších. Jak již bylo zmíněno (viz výše) albánské území i celý Balkánský poloostrov se stal třecí plochou mezi zanikající Západořímskou a vzkvétající Východořímskou říší. Nešlo pouze o rozdělení politické sféry vlivu, ale tento boj se přenesl do náboženských kruhů. Papežský stolec nechtěl přijít o území vyjadřující loajalitu, jedná se hlavně o města Skadar a Drač, ale stejně tak o ní nechtěla přijít Konstantinopol. Dá se říci, že sever dnešní Albánie byl vždy věrný papeži a tak i vliv konstantinopolského patriarchátu zde nebyl nikterak velký. Na druhou stranu území, které se rozkládalo jižně od Tirany, mělo blíže k ortodoxní církvi.

V 11. století jsou největšími albánskými rivaly Normané, se základnou na Sicílii a Byzantská (dřívější Východořímská) říše. Z tohoto období získáváme další písemné dokumenty od byzantského historika Michaela Attaleiatese ve spise *Historia*¹⁷, kde popisuje nezdařilé povstání Latinců, Řeků, Bulharů a Albánců na Balkánském poloostrově. Zajímavostí může být i epos *Komnéna* od Anny Komnény, dcery byzantského císaře Alexia I., vytvořený na přelomu 11. až 12. století, ve kterém popisuje otcova tažení a o Albáncích se zmiňuje jako o loajálních spojencích.¹⁸

4.2.3. Vrcholný středověk

Pro dějiny dnešních Arberešů je podstatný konec 12. století, kdy vzniká Arberešské království. Nacházelo se na území kraje Albanonu, albánci nazývaného Arbëri. Toto království nemělo dlouhého trvání, (přibližně do roku 1253), kdy tato oblast byla podmaněna Epirským despotátem (s centrem na území dnešního Řecka). Avšak ani Epir si neudržel svoji nadvládu nad albánským územím dlouho a byl dobyt Srby. Pod vedením krále Štěpána Dušana tak vzniklo Srbské carství sestávající se z Makedonie (vyjma Soluně), Thessálie, Epirosu, Albánie (vyjma Drače a Butrintu), Akarnánie a Aitollie.¹⁹

¹⁷ HRADEČNÝ, Pavel ; HLADKÝ, Ladislav *c. d.* s. 56.

¹⁸ DAWES, Elizabeth A. *Medieval resource book: Anna Comnena: The Alexiad: The complete text* [online]. US: Barners and Noble, 1967, February 2001 [cit. 2012-01-24]. Dostupné z: <http://www.fordham.edu/halsall/basis/AnnaComnena-Alexiad00.asp>

¹⁹ Štěpán Dušan. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 16.1.2012 [cit. 2012-01-24]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Du%C5%A1an_Velik%C3%BD

Po smrti krále Dušana se Srbské carství dostává do chaosu. Vzniká celá řada menších knížectví, která mezi sebou soupeří. Konec těmto sporům nastane, až když přijde společný nepřítel, jenž donutí kmeny se spojit ve jménu zastavení osmanské invaze. Je nasnadě zmínit, že koncem 13. století se rozmáhá ortodoxní církev na celém albánském území. Můžeme to přičítat právě Epirskému despotátu, jehož centrum se nacházelo na řeckém území a vyznávalo ortodoxní náboženskou praxi.

Gjergj Kastrioti Skanderbeg a jeho odboj

14. století je předzvěstí islámské invaze. Osmanská armáda se pomalu zmocňuje albánského území. Největší odpor je zaznamenán až s příchodem národního hrdiny Gjergja Kastriotiho Skanderbega. Tento bojovník se stal národním symbolem albánského lidu a později italo-albánské diaspory na jihu Itálie (viz níže). Pro lepší pochopení v dalších částí práce si přiblížíme Skanderbega a jeho dobu protitureckého odboje.

Skanderbeg se s největší pravděpodobností narodil v roce 1405 v rodině feudálního velmože Jana Kastriotiho. Oblast, kterou vlastnila rodina, spadala do držav osmanského sultána Murada II. Aby si sultán zajistil loajalitu jeho rodiny, byl Gjergj poslán na výchovu na sultánský dvůr, kde přijal islámskou víru. Zde získal nové jméno Iskander (tj. Alexander), prý za jeho udatnost srovnatelnou s udatností Alexandra Velikého. Také je zde poctěn titulem *bey* (též *beg*, tj. pán, šlechtic), jelikož pocházel z významného rodu. Další uznání získal ve službách Murada II, jenž mu velmi důvěřoval.²⁰ Sultán mu věřil natolik, že ho posílal bojovat i proti jeho vlastnímu lidu. Avšak Skanderbeg se již v této době snažil o opětovné získání majetku své rodiny a navazoval politicky výhodné spojení s Benátkami. Tyto aktivity eskalovaly na podzim roku 1443, kde po bitvě u Niše vypověděl poslušnost sultánovi a tiše zmizel se svou družinou z osmanského tábora. Jeho počínání inspirovalo širokou vrstvu obyvatelstva i místních pánů, hlavně v severní a střední části dnešní Albánie. Uvědomoval si, že samotné spojení lokálních pánů, ke kterému došlo z jeho iniciativy 2. března 1444 a to vznikem vojenského spolku zvaný Lezhská liga (podle

²⁰ Gjergj Kastrioti Skanderberg, [on-line] Vargmal © 2006-2012. [cit. 2011-03-11]. Dostupné z WWW: <http://vargmal.org/dan3646>

místa uskutečnění jednání v Lezhë) či Albánská liga, nebude stačit k porážce Turků.²¹

Spojenectví hledal v Benátkách, Uhrách, později jej navázal i s římským papežem a Srby. Je nutné zmínit, že po čas svého působení se nesnažil pouze odrazit turecké vojska, ale i tvrdě upevňoval svoji moc skrze sňatkovou politiku a zabírání majetku ostatním významným albánským rodům. Ve 40. letech 15. století úspěšně odrazil všechny nájezdy Turků. V tomto období posiluje své postavení i v zahraniční politice. Můžeme to vidět na paktu o vzájemné vojenské a finanční pomoci, který uzavírá prostřednictvím svých vyslanců s Alfonsem V. Aragorským, králem Neapolským, dne 26. března 1451 v italské Geatě²².

50. léta 15. století jsou předzvěstí prvních komplikací. Neustálé turecké výpady a snahy o dobytí hlavní pevnosti Skanderbega, Kruje, finančně silně vysilují celou Albánii, objevují se i potíže se zásobováním armády. Ve spojení s usurpační politikou Skanderbega prováděnou na místních feudálech, dochází k demoralizaci a neochotě bojovat. Nepřispívá k tomu ani fakt, že Skanderbeg je západními mocnostmi vyzdvihován na *Athleta Christi*²³ či *princeps Epirotarum*.^{24,25}

Osudovou chybou mu však bylo porušení desetiletého příměří sjednaného se Sultánem Mehmetem II, jen kvůli myšlence papeže Pia II, jenž chtěl uspořádat velké křížácké tažení. Bohužel smrt Papeže Pia II roku 1464, krátce před jeho nástupem na loď, přivedla krach celému projektu, ještě než fakticky započal. Mehmet II tvrdě zaútočil. Skanderbeg se vydal hledat materiální a finanční pomoc do Itálie. Ani podpora Vatikánu a neapolského království nestačila. Rozčarován se vrací do Albánie a svolává shromáždění Lezhské ligy. Tehdy již vážně nemocný Skanderbeg v tomto městě 17. ledna roku 1468 umírá. Krátce po jeho smrti panují mezi domácími šlechtici nepokoje a neexistuje mezi

²¹ HRADEČNÝ, Pavel ; HLADKÝ, Ladislav *c. d.* s. 102.

²² George Kastrioti Skenderbeu-the national hero of Albanians. [on-line] Albanian in brief. [cit. 2011-03-12]. Dostupné z WWW: <http://albanianinbrief.com/Famous%20Albanians/Skenderbeu.htm>

²³ Bojovník Kristův

²⁴ Kníže Albánců

²⁵ Scanderbeg. In: *Illyrians: Illyrian - Albanian* [online]. Copyright © 2003 [cit. 2012-01-25]. Dostupné z: <http://www.illyrians.org/skenderbeg.html>

nimi žádná výrazná osobnost, která by byla schopna je opětovně spojit proti společnému nepříteli.²⁶

4.2.4. Albánie pod Osmanskou říší

Roku 1479 Turci dobývají město Skadar a roku 1501 je Benátčany evakuováno město Drač. Jakmile celé území Albánie padlo do rukou tureckého impéria, můžeme hovořit o exodu Albánců do Itálie. Ačkoli tyto migrace probíhaly už od první turecké expanze na balkánský poloostrov, nikdy ne tak v masovém měřítku. Na jejich přesný průběh se zaměříme v části *Příchod a historie Arberešů v jižní Itálii*. Od počátku 16. století až do 28. listopadu 1912, kdy mezinárodní kongres ve Vloře vyhláší nezávislost Albánie, je země sužována, vykořisťována a islamizována osmanským impériem. Albánie se stává nejzapadlejším a nejzaostalejším koutem celé Evropy.

4.2.5. Albánie ve 20. století

Po vyhlášení nezávislosti ve Vloře roku 1912 je tento úspěch okleštěn Londýnskou konferencí, která téměř polovinu území Albánie (Kosovo) předává Srbsku.²⁷

V průběhu první světové války se na území zdržují armády Rakouska-Uherska, Itálie a Francie. Po válce se dostává k moci Ahmet Zogu, který je nejprve pouze premiérem, následně prezidentem a ve 30. letech se pasuje na krále Albánců. Za jeho vlády dochází k mnoha nepokojům a vzpourám, ale hlavně se prohlubuje ekonomická závislost na Itálii. S příchodem fašistického režimu italská vláda zabírá území pouze 5 měsíců před vypuknutím 2. světové války a titul albánského krále formálně obdrží Viktor Emanuel III. V průběhu války se v Albánii formují partyzánské odboje pod vedením komunistů. Nejsilnější postavou, která získává obdiv obyčejných lidí, se stává Enver Hodža, jež se později se svým Osvobozeneckým výborem dostává do čela státu.

²⁶ HRADEČNÝ, Pavel ; HLADKÝ, Ladislav *c. d.* s. 111-113.

²⁷ HOUSKOVÁ, Eva. *Albánie neznámá?*. 1. vydání. Brno: Klub cestovatelů a romantiků, v roce 1996, s. 48.

Od roku 1946 zemi vládne komunistická strana, která ruší monarchii a vyhláší Lidovou republiku. Mezi lety 1946-1947 dochází ke znárodnění zahraničních továren a bank, vyvlastňování půdy a veškerý mezinárodní obchod je kontrolován státem. 1. listopadu roku 1946 je též schválena nová ústava, podle sovětského vzoru, která vyhlásila budování socialismu v Albánské lidové republice. Po smrti Stalina dochází k ochlazení vztahů se Sovětským svazem a Albánie se orientuje na komunistickou Čínu. Náboženské budovy jsou uzavírány a jakékoli náboženské projevy jsou tvrdě sankciovány. V 70. letech je přerušena nakonec i spolupráce s ČLR a dochází k naprosté izolaci. V důsledku izolace země stagnuje ve všech sférách. Ačkoli základních surovin je dostatek, technologie se stávají drahým a nedostupným zbožím. Nedochozí k budování infrastruktury země.²⁸

Po smrti Envera Hodži roku 1985 se změně zmítá až do konce 90. let v neustálých nepokojích. Lidé jsou nespokojeni se stávající politickou situací. Požadují demokratický systém s existencí opozičních stran, což se jim částečně podaří roku 1991, kdy země získává název Albánská republika. Bohužel však roste nezaměstnanost a kriminalita. Dochází k mnoha politickým skandálům a nepokojům na většině území. Počátkem 90. let spousta Albánců emigruje ze země hlavně do Itálie, Řecka či Ameriky.

V současné době se země stabilizuje a pod vedením prezidenta Bamira Topiho se snaží o zlepšení ekonomické situace v zemi. Země také usiluje o vstup do EU v horizontu 3 let.

²⁸ Historie Albánie.[on-line] Ckmundo. [cit. 2011-03-12]. Dostupné z WWW: <http://www.mundo.cz/albanie/historie>

4.2. Historie Arberešů v jižní Itálii

Jak již bylo naznačeno v předešlé části, vzájemné vztahy mezi Albánií a Itálií sahají až do dob antiky. O prvních cílených migracích můžeme hovořit až v době raného středověku a v pozdějším období. Je nutné si také uvědomit, že důvody, které vedly k emigraci albánského obyvatelstva do Itálie, nesouvisí pouze s invazí Osmanů na Balkánský poloostrov. Pokusím se zde nastínit historické souvislosti a důvody k migračním tendencím. Tyto oddělené a nezávislé migrace způsobily, že albanofonní komunity neosídlily pouze určitou část jižní Itálie, ale utvořily jakési jazykové souostroví, kde jsou některé části zcela izolované.

Albánská emigrace do Itálie se datuje od počátku 15. století až do poloviny 18. století. Ačkoli můžeme najít rozdělení migrací až na 9 vln²⁹, pro větší srozumitelnost a snažší orientaci budou v této práci rozčleněny jen do čtyř větších časových úseků.

4.2.1. Období před Skanderbegem

Z dokumentů, které máme k dispozici, je první migrace zaznamenána již roku 1272. Dne 21 února téhož roku Karel I. z Anjou, král Sicílie, prohlásil v Neapoli vznik Albánského království, které následně anektoval.³⁰ Ačkoli toto území představovalo nárazovou zónu mezi rozpínajícím se vlivem Byzantské říše, je možné spatřovat v tomto aktu první silnou vazbu mezi jižní Itálií a severní Albánií (jižní část Albánie již patřila Byzantské říši). Nadvláda Anjouovců na albánském území sice netrvala dlouho, ale již v letech 1399-1409, kdy byla Kalábrie rozvrácená boji mezi místními feudály a Anjouovci³¹, byli to právě albánští žoldnéři, kteří pomohli anjouovské dynastii nastolit pořádek. Někteří z albánských žoldnéřů po vojenské intervenci na počátku 15. století zůstali v Kalábrii.

²⁹ S.Costantino Albanese: *La cultura arbereshe*. [online]. Terre del mediterraneo © 2009, 16-Jan-2009 [cit. 2012-01-25]. Dostupné z: http://www.terredelmediterraneo.org/itinerari/s_costantino.htm

³⁰ LA BARBERA, Nicola. Gli Arbëreshë d'Italia: Parte III: Le Origini, la storia. *Il Paese: Periodico di informazione di Bovalino e della Locride* [online]. 28 gennaio [cit. 2012-01-26]. Dostupné z: http://www.ilpaese.info/old_web/Cultura/Cultura%20&%20Spettacolo/LA%20BARBERA%20NICOLA/GLI%20ARB%20C3%ABRESH%20C3%AB%20D%E2%80%99ITALIA/Gli%20Arbereshe%20d%27Italia%20storia%20parte%20III.htm

³¹ *LE MIGRAZIONI DEGLI ARBERESHE* [online]. San Demetrio Corone: Redazione Arbutalia [cit. 2012-01-26]. Dostupné z: <http://www.arbutalia.it/storia/migrazioni.htm>

4.2.2. Skanderbeg, jeho doba a bezprostředně po ní

Další výzva o vojenskou podporu vzešla od Alfonse V. Aragonského mezi lety 1416-1442³², kdy byly pod vedením Demetria Rerese a jeho dvou synů vyslány do Kalábrie tři vojenské pluky na podporu Alfonse V. proti místním baronům. Výměnou za poskytnuté vojenský služby Alfons V. Aragonský jmenoval Demetria guvernérem Kalábrie, a jeho synové pokračovali na Sicílii, kde měli dále bojovat proti vpádům Anjouovců. Tyto vojenské oddíly i se svými rodinami jako první osídlili oblast jižní Itálie. Jednalo se především o nezalidněné horské oblasti, kde jim byla poskytnuta zemědělská půda. Demetrioovy oddíly, které zůstaly v regionu Kalábrie, se usadily v oblasti Catanzaro a oddíly jeho syna Jiřího založily první osadu na Sicílii, Contessa Entellina, r. 1467³³ a s ní i další.

Po r. 1451, kdy Skanderbeg přislíbil své vazalství Neapolskému království, vyslyšel výzvu Ferdinanda I. Aragonského (nástupce po zemřelém Alfonsu V. Aragonském) a poslal své jednotky do Kalábrie proti Janovi z Anjou, který si chtěl nárokovat trůn Alfonse V. První jednotky byly vyslány v roce 1461. Po vítězství Ferdinanda I. byla Skanderbegovou odměnou hrabství v Soletu, San Pientru v Galantině (provincie Lecce, region Puglia) a Isernii v regionu Molise.³⁴ Všechna tato hrabství byla spravována jeho syny či jejich potomky. 60 léta 15. století jsou charakterizována silicím nápirem Osmanů a na konci 60. let umírá sám velký bojovník Skanderbeg, čímž se k emigraci vojáků s jejich rodinami do jižní Itálie přidává i příchod neprivilegovaných složek populace, zejména venkovanů. Největší nápor tzv. „*exodu Albánců*“ končí přibližně 10 let po Skanderbegově smrti. Albánské obyvatelstvo neodchází pouze do jižní Albánie, ale mnozí z nich míří do benátských držav, zejména Benátek samotných.

³² Terre del Mediterraneo [online]. c2009 [cit. 2011-03-12]. S.Costantino Albanese - La cultura Arbereshe. Dostupné z WWW: http://www.terredelmediterraneo.org/itinerari/s_costantino.htm.

³³ Contessa Entellina. In: *Illyrians: Illyrian-Albanian* [online]. Copyright © 2003 [cit. 2012-01-26]. Dostupné z: <http://www.illyrians.org/entela.html>

³⁴ Kastrioti family. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 21 December 2011 [cit. 2012-01-26]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Kastrioti_family

Je důležité zmínit, že politické motivy nebyly jediným důvodem odchodu Albánců ze země. Je samozřejmé, že osmanská invaze sehrála klíčovou roli. Mnoho z feudálních pánů se obávalo ztráty svých pozic a privilegií, pokud nepřijmou Islám. Další roli zde sehrála církevní propaganda, představující Turky jako krvelačné a bojechtivé pohany. Avšak hlavním impulsem pro chudé obyvatelstvo, především rolníky, byly neutěšené hospodářsko-spoločenské poměry, v nichž se nalézali. Jednalo se především o vykořisťování ze strany feudálních pánů. V nepokojných horských oblastech, kde lidé hledali únik z válečných zón, bylo relativně přelidněno a tak rolníci chtěli využít příležitosti nabytí půdy a zajištění elementárních zdrojů obživy pro svou rodinu.³⁵

4.2.3. Izolované migrační vlny

Jak je zřejmé z nadpisu, nejednalo se o masové migrace jako v předchozích letech. Spíše šlo o přesun celých vesnic, které se svým nepřizpůsobivým chováním a zarputilým odbojem natolik zprotivili osmanské nadvládě, že pro ně bylo bezpečnější odejít. Jednalo se o léta 1664 (odchod do Barile), 1744 (Villa Badessa) a poslední roku 1774 (Brindisi).³⁶

Albánské území nebylo jediné, které bylo obsazeno osmanskými Turky, a tak nás nemůže překvapit, že i obyvatelé Řecka často hledali útočiště v jižních částech Itálie. Zmiňuji to zde proto, že i mnoho Řeků mělo - i nadále má, albánské kořeny, takže v případě zničení odboje v řeckém městě Corone (jih Peloponéskeho ostrova) v letech 1533-1534, mluvíme o albánské migraci.³⁷

4.2.4. Druhá polovina 20. století

Toto období je charakterizováno mnoha demografickými změnami jak uvnitř, tak i vně Itálie. Z horských rurálních oblastí se Arberešové stěhují do větších měst a to především do Lecce, Brindisi, Cosenza, Palermo či Neapole. Mnohem větší část se mezi 50. – 60. léty

³⁵ HRADEČNÝ, Pavel ; HLADKÝ, Ladislav c. d. s. 119-121.

³⁶ Terre del Mediterraneo [online]. c2009 [cit. 2011-03-12]. S.Costantino Albanese - La cultura Arbereshe. Dostupné z WWW: http://www.terredelmediterraneo.org/itinerari/s_costantino.htm.

³⁷ *LE MIGRAZIONI DEGLI ARBERESHE* [online]. San Demetrio Corone: Redazione Arbutalia [cit. 2012-01-26]. Dostupné z: <http://www.arbutalia.it/storia/migrazioni.htm>

vydává za prací do vyspělých industrializovaných částí severní Itálie jako je Turín, Milán či Janov. Někteří své štěstí hledají až v Americe.

Co se však týče imigrace, přicházejí do jižních oblastí na počátku 90. let především obyvatelé nově osvobozené Albánské republiky. S osvobozením země bohužel došlo k tomu, že mnozí zločinci, kteří byli za předešlého režimu zavřeni, získali amnestii. Jinými slovy - do Itálie nepřicházejí pouze obyvatelé, kteří chtějí zkusit nalézt lepší život pro svou rodinu a své potomky poctivou prací, ale i ti, kteří se hodlají žít stejným řemeslem jako ve své vlasti.

Noví přistěhovalci z 90. let vyhledávali oblasti, kde již byli usazeni Arberešové. Hledali u nich zázemí a pomoc, které se jim v italo-albánských komunitách skoro vždy dostalo. Celkově toto první setkání „novodobých“ Albánců s Arbereši mělo velmi radostnou atmosféru. Lidé se těšili na své „ztracené“ bratry a na to, že se jim dostane zpráv z rodné vlasti, kterou už asi nikdy nespatří. Někteří starousedlíci natolik otevřeli svou náruč novým příchozím, že je ubytovali u sebe doma. Jednalo se i o celé rodiny Albánců. Jak bylo řečeno, ne všichni hledali pouze možnost nového lepšího života. Po čase se ukázala druhá strana mince. Objevovali se první krádeže, v horších případech se hostitel vrátil do prázdného domu. Zvěsti o nevděčnosti Albánců se rychle rozšířily a Arberešové začali dávat od nově příchozích Albánců ruce pryč. Nešlo pouze o to, že docházelo k deliktům v italo-albánských komunitách, ale i ve větších městech. Do té doby klidná symbióza mezi Italy a Arbereši byla poničena. Italové přestali rozlišovat mezi Arbereši a Albánci. Arberešové přestali přívětivě vítat Albánce a distancovali se od nich. Smutným faktem je, že tyto události změnily i pohled na novou demokratickou Albánii. Arberešové se domnívali, že Albánci ztratili své hodnoty a nejsou tím, čím bývali. Zklamání a hořkost je cítit dodnes, když se o tomto tématu mluví. Možná proto můžeme slyšet, že Arberešové jsou potomky pravých Albánců, bojovných synů Skanderbega.

V posledních letech se přítomnost albánského obyvatelstva ve velkých aglomeracích neustále navyšuje. Nejvíce se jedná asi o Milán, Turín, Benátky a Řím. Často se jedná o mladé, kteří vyjíždějí do měst na studia, aby mohli lépe najít uplatnění v

Albánii. Často však po studiích zůstávají ve městech, kde se seskupují s dalšími Albánci, vytvářejí tak nové umělé rodiny. Avšak i dnes je cítit určitá nevole mezi italským obyvatelstvem vůči Albáncům, a to už i na studentských kolejích.

Zvýšené napětí ve vzájemných vztazích je možné i v důsledku celkově se zhoršující ekonomické situace v Evropě. Nevole je cítit ve všech větších evropských městech, která se musí potýkat s velkým počtem přistěhovalců. Jakým směrem se vydá evropský trend migračních nálad, se dozvíme již v krátkém časovém horizontu.

4.2.5. Integrace a práva Arberešů

Určit pravé důvody migrací albánského obyvatelstva je nelehká otázka. Někteří se přiklání na stranu ekonomicko-vojenských a náboženských důvodů, jiní se domnívají, že šlo spíše o mezinárodní geopolitické tendence, tedy zvýšit počet levné pracovní síly, která by obhospodařovala méně produktivní horské oblasti. Co je ovšem nezpochybnitelné, je fakt, že Skanderbegův urputný proti-islámský odboj a dále jeho vojenská pomoc Ferdinandovi I. Aragorskému zajistila jeho lidem azyl v případě porážky osmanskými vojsky. Následná intervence papeže Paula II. (1464-1471), kde ve svém dekretu "*Potestas coaduvandi et Affidanti*"³⁸, který opravňoval barony, aby darovali kus své země svobodníkům a ti se následně stali jejich vazaly, velmi napomohla novým příchozím k získání země i bez finančních prostředků. Během 15. - 16. století byly osady zakládány v oblastech podléhající Benátkám, podél pobřeží Jaderského moře patřící Papežskému stolci a především v Nepolském království.

Osady byly zakládány v méně produktivních horských oblastech na základech středověkých opuštěných vesnic. V 15. století emigrovalo převážně rolnické obyvatelstvo. V 16. století stále se rozvíjející obchod lákal spíše řemeslníky a námořníky. Zpočátku se jim dostávalo privilegií, a to ve formě daňových úlev (z výnosu polí), mohli si zachovat vlastní jazyk i byzantský ritus. Kostely, provozující byzantský ritus, byly zbaveny

³⁸ GULIANA, B.Prato. Beyond multiculturalism : views from anthropology [online]. England : Ashgate, 2009 [cit. 2011-12-03]. Minorities in Italy : The cases of Arbëresh and Albanian migration, s. 82. Dostupné z: http://www.scribd.com/ali_mahmoud_43/d/65703757-Beyond-Multiculturalism. ISBN 978-0-7546-7173-2.

povinnosti placení daní. Další dekret “*licentia populandi*”³⁹ jim umožňoval osidlovat určité oblasti, jež patřily pod korunu království Dvou Sicílií. Tento dekret byl doplněn o “*capitoli di fondazione*”, která definovala práva a povinnosti obou zúčastněných stran. Především se jednalo o vztah mezi barony a vazaly. Tyto dekry byly čteny veřejně a úryvek z takto doplněného dekretu z roku 1482 (obec Palazzo Adriano) obsahuje: volnost pohybu vazalů, možnost prodávat své (ne)movitosti, možnost stavět kostely, zproštění duchovenstva od placení daní a povinnost barona postavit/obstarat vodní mlýn pro potřebu obyvatel - ti za jeho použití platili. Vazalové si museli do 2 - 3 let postavit zděné domy. Je pravdou, že zpočátku mohli vstupovat do pánova domu i se zbraněmi a nemuseli pracovat zadarmo na jeho polích. Přesto většina obyvatel upřednostňovala církevní vazalství, které poskytovalo lepší sociální status. Můžeme tedy říci, že jejich podmínky byly lepší, než původního italského obyvatelstva. Po čase však dochází k porušování dohod ze strany baronů a i tlak místních představitelů církve se zvětšuje.⁴⁰

Porušování dohod začínalo pozvolna. Nejprve se jednalo o zákaz nošení čepic (arberešské znamení) a ježdění na osedlaném koni. Později šlo o zákaz vstupu na pánova pole či kácet dřevo na pálení. Už roku 1564 papež Pius IV v dokumentu “*Breve romanus pontifex*” potvrdil povinnost přijmutí latinského ritu. Stejně tak to požadoval papež Benedikt XIV v “*Etsi Pastoralis*” roku 1572 a to jenom kvůli tomu, že kostely s řeckým ritem byly zbaveny povinnosti placení daní. Od roku 1610, kdy se upravuje *licentia populandi* (viz výše), které již zahrnují tzv. “*mero et mixto imperio*”⁴¹ měli baroni a feudálové nad svými vazaly plnou politickou, administrativní, daňovou, vojenskou a soudní moc. Dalším důkazem je příklad z konce 17. století, kdy Arcibiskup Palerma v zakládající listině, známé též jako “*Enfiteusi*”, zakazoval stavbu veřejných budov, jak tomu bylo zvykem v jiných oblastech, kde si obyvatelé mohli postavit infrastrukturu, do které patřila radnice, řeznictví, hospic či vězení.⁴²

³⁹ Licentia populandi. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 20 mag 2011. [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: http://it.wikipedia.org/wiki/Licentia_populandi

⁴⁰ GULIANA, B.Prato *c.d.*, s. 82-84.

⁴¹ Latinský výraz jež vyjadřuje delegaci politických, administrativních, daňových, vojenských a soudních pravomocí na feudála či barona.

⁴² GULIANA, B.Prato *c.d.*, s. 82-84.

Arberešové začali pociťovat stejné křivdy a nespravedlnosti jako autochtonní italské obyvatelstvo. Jejich postavení se měnilo společně s politickým vývojem v zemi. Vzhledem ke geografické izolovanosti v horách a socio-ekonomickým faktorům, které v oblasti panovaly, můžeme uvažovat o jisté sociální endogamii v arberešských osadách, přinášející však jistou propustnost hranic. Studie S. Fioriniho⁴³ ukazuje, že příbuzenské svazky mezi Arbereši uzavírány nebyly. Dalo by se to přirovnat ke “*campanilismo*“⁴⁴, které bylo praktikováno v italských komunitách a dodnes má silné postavení - preference sňatků uvnitř vesnice či blízkého okolí. Tento přístup výstižně popisuje italské přísloví “*mogli e buoi dei paesi tuoi*”⁴⁵. Musíme si také uvědomit, že endogamní sňatky s sebou nesly výhody, které vyplývaly z dědičného práva. Šlo především o sociální status, vstup do obecních prostor a udržení si zemědělské půdy. Další roli zde sehrála odlišná arberešská kulturní tradice oproti většinové italské populaci. Takže je zcela zřejmé, že preferovali sňatky, jež by zachovaly jejich tradici.

Oproti tomu, ve vyšších arberešských rodinách se dá spíše hovořit o sňatcích sociálně-politického charakteru. Arberešská elita se snažila o sňatky s italskou šlechtou, aby si tak upevnila svůj sociální status. Izolovanost také odmítají tím, že se arberešové aktivně zapojili do politických událostí Italského království. Aktivně se zapojili do bojů za nezávislost v tzv. Risorgimento (hnutí za nezávislost a sjednocení Itálie) a připojili se do výpravy Spedizione dei Mille (pochod Tisíců). Nejznámější postavou arberešského původu v 19. století je Francesco Crispi⁴⁶, který se významně zasadil o vytvoření sjednocené Itálie společně s Giuseppem Garibaldinem.

19. století se vyznačuje silnými nacionalistickými myšlenkami, které panují v celé Evropě, vrcholí po Velké francouzské revoluci a dále jsou prohlubovány nově vzniklým Italským královstvím (1861). Se sjednocením Itálie vyvstává otázka národního jazyka. Na

⁴³ FIORINI, Stefano & spol. Ethnicity and Evolution of the Biodemographic Structure of Arbëreshe and Italian Populations of the Pollino Area, southern Italy (1820–1984). *American Anthropologist*. roč. 109(č. 4), 8. DOI: 10.1525/aa.2007.109.4.735. Dostupné z: hrcaj.srce.hr/file/43189.

⁴⁴ V překladu lokální patriotismus

⁴⁵ Ženy a volové z tvého kraje

⁴⁶ Famous Albanians. I MADH, Iliri. *Albanian: Home of albanians online* [online]. Version 3.8.1. Jelsoft Enterprises Ltd., ©2000 - 2012, 03-04-2007 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <http://www.albanian.com/v4/showthread.php?t=8747>

celém území panuje silná jazyková odlišnost a na jihu země je i poměrně velká negramotnost. Proto se mezi intelektuály i napříč politickým spektrem rozvíjejí dispute o zavedení centrální italštiny. Podle Grimského⁴⁷ je zavedení centrální, vyučované italštiny nutností pro překonání sociálních a kulturních bariér a povede k radikální transformaci kulturně-životních podmínek jižních rolníků.⁴⁸

Je vyvíjený tlak na všechny obyvatele v průběhu 20. století, aby se vzdali komunikace v dialektu na neformální úrovni a místo toho používali centrální italštinu. Negativní postoj italské vlády k etnickým minoritám vede v pozdějších letech ke složitému uznání jejich identity. U arberešů vidí hlavní problém v jejich dislokaci, jež zasahuje několik regionů a není možno je tak brát jako homogenní skupinu. Během 70. a 80. let vznikají první vazby mezi Albánii a arberešským obyvatelstvem i přes panující komunistický režim. Na politickém poli se začíná aktivně diskutovat o otázce etnických minorit žijící na území Itálie. Roku 1980 se zakládá Italian league for protection of the Arbëresh minority.⁴⁹

Zajímavou charakteristikou migrací jak arberešského, tak italského jižanského obyvatelstva do vyspělých severních částí v 2. polovině 19. století je, že byli severany považováni za „*barbary*“. Toto označení souviselo s jejich barvou pleti, ale i s jejich jiným způsobem komunikace a chování. Musíme podotknout, že muži z jihu mají mnohem větší autoritu a moc nad ženou než v severních částech Itálie. A jistým způsobem jsou v námluvách drzejší, což samozřejmě usnadnilo získání přezdívky. Dodnes se na severu říká o jihu své a to i v mladší generaci. Řím je takovým mezníkem mezi „*barbary*“ a Itálií.

S příchodem velké vlny imigrantů z Albánie na počátku 90. let se otázka jazykových minorit stává zásadní. Po 20letém úsilí dochází konečně k ratifikaci zákona č. 482 z roku 1947, který rozeznává 12 jazykových minorit. V případě Arberešů je zde však problém. Jejich uznání se vztahuje pouze na oblasti, které jsou historicky osídleny

⁴⁷ Italský komunist 1. pol. 19. století, který se ve svých pracích zaměřil na analýzu kulturní a politické dominance. Podle něj je kulturní hegemonie prostředkem udržování moci v kapitalistické společnosti.

⁴⁸ GULIANA, B.Prato *c.d.*, s. 91.

⁴⁹ V překladu Italská liga pro ochranu Arberešské minority.

danou minoritou, jenž v případě migrací do severních oblastí Itálie, ztrácejí svou platnost. Někteří nadšenci se po ratifikaci zákona č. 482 pokoušejí apelovat na zavedení bilingvní výuky v oblastech jejich výskytu. Jejich snaha zůstává stále nevyslyšena, avšak celá tato situace upozornila na otázku jazyka, jeho dialektů a jazykových minorit. Určitým způsobem se tyto politicko-kulturní tendence zasadily o znovuoživení jazyka arbërisht a aktivní přístup k zachování tradic předků ze strany arbëreshké komunity. Upevňují se vztahy mezi Albánií a arbëreshskou komunitou a získávají podporu i od albánské ambasády v Římě.⁵⁰

⁵⁰ GULIANA, B.Prato *c.d.*, s. 92-97.

4.3. Výzkumná část

4.3.1. Úvod

V této části se budeme věnovat poznatkům získaných jak z terénního výzkumu, který byl prováděn ve městech Mongrassano, Civita a Piana degli Albanesi, tak z publikací a materiálů shromážděných během tohoto pobytu. Cílem je nastínit realitu, kterou je možné spatřit v dnešních arberešských komunitách, na základě zkušeností a pocitů získaných při návštěvách výše zmíněných obcí. Samotný pohled na věc určitě také prohlubuje několika měsíční zkušenost z italského města Miláno, kde jsem měla možnost žít mezi albánskými studenty.

Pouze dvě ze tří navštívených obcí, sama sebe deklarují arberešskými (Mongrassano je sice původní arberešská komunita, ale dnes již bez rodilých mluvčích), v jižní Itálii je těchto komunit podstatně více.

V předešlých kapitolách byl kladen důraz na historické povědomí tohoto etnika a formování jejich komunity v cizím, nepřátelském prostředí. Dříve zmíněné vnější vlivy, přinutily jednotlivé obce k semknutosti a určité sňatkové nepřístupnosti cizích - tamních Italů. Tyto kroky vedly k zachování tradic přinesených z Albánie. Je ovšem nemožné, aby nedocházelo k interakcím a přejímání zvyků či různých světských praktik od majoritního italského obyvatelstva. Společně se snahou o co nejmenší asimilaci došlo k utvoření jedinečné arberešské kultury.

Pro lepší pochopení jejich mentality je nezbytné zmínit pět základních pilířů nejenom italo-albánské komunity, ale i celého albánského národa. Na jednotlivých územích dochází k určité variaci chápání a dodržování některých z nich. Každá komunita dává důraz na jiné. K největší odlišnosti dochází mezi samotnou Albánií a Itálií. Přesto tvoří velmi důležitou roli v životech.

5 základních pilířů:

La Vatra	(nejbližší rodina)
La Gjitionia ⁵¹	(příbuzní)
La Vallamja	(bratrská/sesterská láska a oddanost)
La Besa	(čestné slovo-slib)
La Nderja	(pohostinství)

V naší západní kultuře je mnoho z těchto slov bohužel jen prázdnými pojmy, v lepším případě je vztah vůči ostatním zahrnut do společenské etikety. Avšak jak pro Albánce, tak pro italo-albánce je rodina, čest rodiny a jejich členů nadevše. Jen díky tomu mohli přetrvat celá staletí na jiném území a udržet si své tradice.⁵²

Silným prvkem, které sdílí etnické minority či jakékoli společenství žijící v cizím prostředí je vzájemná solidarita a pomoc. Solidarita, která spojuje Albánce (jak žijící v Albánii, ale o to více ty, žijící mimo ni), je asi nejvíce viditelná u dvou případů. První je útok spáchaný ze strany sicilských bosů na rolnické a dělnické obyvatelstvo, převážně albánského původu, na oslavách výhry levicové strany Blocco del Popolo ze dne 1. května 1947. Při tomto atentátu bylo zabito nejméně 11 osob a 27 jich bylo zraněno. Mezi oběti patřily i děti. Po této tragédii se semkla italo-albánská komunita ne jenom na Sicílii, ale v celé Itálii. Domáhají se vyšetřování a mnoho jich přijíždí do Piana degli Albanesi pomoci pozůstalým a uctít památku obětí. Od této události až do dnes, se každoročně uskutečňuje smuteční průvod z Piana degli Albanesi až do Portella della Ginestra, situovaná 3 km od města, kterého se účastní jak italo-albánci z celé Itálie, tak samotní Albánci. Další byl již zmiňován v kapitole *90. léta 20. století* v sekci věnované migracím, kde nový imigranti našli útočiště v arberešských osadách.

⁵¹ Též název pro specifickou kruhovitou architekturu arberešských osad. Jedná se tedy o první místo, kde děti navazují vztahy s okolím mimo svou rodinu. Více viz níže.

⁵² Například i dnes v horských částech Albánie je stále praktikována krevní msta.

4.3.2. Jazyk, jazykové kompetence

Každý národ má svůj vlastní jazyk nebo se snaží o jeho vymezení od ostatních- sousedních jazyků. Je to silný spojující národnostní prvek, hojně využívaný v období nacionalistického uvědomění národa. Vzhledem k tomu, že etnikum je částečně synonymem národa, avšak nemá vždy právní legitimitu, je naprosto jasné, že jazyk bude pro ně stejně důležitým prvkem sebeurčení jako v případě národa. Dalším jeho důležitým aspektem je, že dovoluje okamžitě rozpoznat příslušníka té či oné skupiny. Neumožňuje to tak zasahovat vnějším jedincům do vnitřní politiky dané minority. Jazyk tak zajišťuje identitu etnické minority. Vně rámce stojí okolní, majoritní obyvatelstvo, uvnitř absolutní počet příslušníků etnické minority, kteří však mohou vytvářet menší skupinky s odlišným dialektem.

V případě italo-albánské komunity většina mladých, kteří už mají oficiálně italské občanství, nosí stále albánská jména a mluví jazykem Arberešů, arbërisht. Sice ne všichni mladí mluví albánsky, ale většina z nich má hovorové znalosti arbërisht a s trochou snahy jsou schopni porozumět i samotné albánštině. Vzhledem k tomu, že jazyk je – asi i bude, jediný možný ukazatel, vymezující etnické minority od majoritní skupiny, jeho předávání z rodičů na děti, tedy schopnost ho aktivně používat v běžném životě, má nepostradatelnou roli v autoidentifikaci arberešské komunity. Vystává zde však otázka jazykových kompetencí mluvčích.

Jak již bylo řečeno dříve, arberešská komunita se nevyskytuje na uceleném teritoriu, ale tvoří jakési souostroví. Výsledkem je neucelený lingvistický systém měnící se v závislosti na dané oblasti.

V druhé polovině 20. století byl ve spolupráci vědců a kulturních znalců na italo-albánskou komunitu zpracován výzkum na jazykové znalosti této menšiny. Z výsledků je vidět, že v Itálii se v 7 regionech nachází 41 obcí a 9 frakcí, kde je albánština stále živý jazyk (Viz Seznam č.1v přílohách). Jedná se až o 200 000 mluvčích. Není jasně uvedeno, jestli se jedná o albánštinu či jazyk arbërisht (chápejme tedy jako arbërisht).

V porovnání s prvním sčítáním, provedeném roku 1861 pod hlavičkou Italského království, můžeme vysledovat poměrně silný posun jazykových kompetencí mluvčích. Při prvním sčítání hovoříme o bilingvistu mluvčích. V průběhu došlo k ekonomickému zlepšení situace v Itálii, a tak vztahy mezi obyvateli prošly pozitivními změnami, což zapříčinilo, že při druhém, již zmíněném sčítání ve 20. století se mluví o italo-albánské diglosii.⁵³ Poslední data, která máme, pochází z roku 1991 a počet mluvčích se snížil o polovinu, tedy na pouhých 104 304, s největší aglomerací v Kalábrii a na Sicílii.

Tabulka⁵⁴ ilustruje celkový počet mluvčích z roku 1991.

Abruzzo	210
Basilicata	7 569
Calabria	55 456
Campania	1 334
Molise	13 017
Puglia	11 818
Sicilia	14 600

Tabulka dokládá neustále klesající počet mluvčích arbërisht. Dnes můžeme pouze spekulovat, kolik bychom našli aktivních mluvčích jazyka arbërisht. Avšak rostoucí snaha o psaní arbëreshké literatury, pořádání festivalů či zřízení bezplatných jazykových hodin jazyka arbërisht dokazuje, že dochází k ztrátě aktivních mluvčích především v mladé generaci.

Nejde pouze o to, že mladá generace mluví jazykem svých prarodičů, ale že celá rodina i členové žijící v zahraničí jsou schopni být neustále v kontaktu. Umožňuje to slavit svátky společně, vzájemně si vypomáhat a to i vzdálenějšímu příbuzenstvu. Znalost jazyka upevňuje semknutost rodiny.

⁵³ GUZZETTA, Antonino. *Etnia albanese e minoranze linguistiche in Italia. Atti del 9 Congresso Internazionale di Studi Albanesi, Palermo 25-28 Novembre 1981*. Palermo: Istituto di Lingua e Letteratura Albanese., Facoltà di Lettere e Filosofia, 1988, s. 6-9.

⁵⁴ La distribuzione attuale. Italy: ALBANIAN, ARBËRESHË. *Minority Languages in the European Union* [online]. ě 1998-1999-2000-200, 10/21/2001 [cit. 2012-02-04]. Dostupné z: <http://web.quipo.it/minola/sitemap.htm>

4.3.3. Architektura

Tuto semknutost rodinného kruhu můžeme nalézt i v architektuře. Jedná se o takzvané „*gjtoni*“, mající kruhový tvar, který je vytvořen okolními budovami, jejichž hlavní vchody směřují právě na toto náměstí. Dochází tak k utváření menších center v rámci jednoho města/vesnice. Samotný název je odvozen z jednoho z 5 pilířů.

Mezi další zajímavé architektonické rysy italo-albánských osad patří komíny. Jejich atypický vzhled měl podle ústní slovesnosti zahnat zlé duchy, aby se skrze něj nedostali dovnitř obydlí. Často zpodobňovaly tváře. Dnes si to spíše vykládáme, že nechtěli, aby se kouř vracel nazpět.

Obrázek č. 1 : Komín v Civitě

Zdroj: archiv autora.

Obrázek č. 2 : Komín v Civitě

Zdroj: archiv autora.

To, co spojuje všechny albánské komunity v Itálii a nechybí v žádné obci, je národní hrdina Gjergj Kastrioti Skanderbeg. Jeho sochu většinou spatříme na náměstí, dále také v blízkosti radnic, panských domů či kostelů. I ulice se mohou pyšnit jeho jménem. Arberešové chápou Skanderbega jako symbol hrdinství, křesťanství, odvahy a hlavně nezločného ducha, který ani v dobách největšího temna nepřestal bránit svou vlast. Musíme si uvědomit, že jeho obraz je velmi citově zabarven a největšího mytologizování se mu dostalo v době národního obrození na albánském území. On je tím posledním

pojítkem mezi Albánii a emigrací ze země. Skanderbeg představuje neoblomného ducha, kterého Arberešové museli mít pro zachování své identity v cizím prostředí.

Jazykovo-etnická odlišnost arberešů je přítomna ve všech aspektech života. Ve folklóru, napříč celým jeho spektrem, vyvstává neustálé volání po rodné vlasti. Lidové i náboženské zpěvy, legendy, vyprávění, přísloví opakovaně zdůrazňují společného ducha solidarity a etnické sounáležitosti.

4.3.4. Tradice

Jako první bude představen charakteristický tanec Arberešů *Valle*, který se tančí při různých příležitostech během celého roku a nedá se tak jednoznačně zařadit. Další svátky a oslavy budou řazeny chronologicky, podle jejich průběhu během roku.

Tance *Vallja*

Termín *Vallja* pochází z albánského *valle-ja*, které znamená tanec, avšak Arberešové používají jeho množné číslo *Valle-t*, zkráceně pouze *Valle*. Tato forma tance je především využívána při zvláštních příležitostech, jakožto *Il Carnevale*, Velikonoce, návštěva významné osoby či při rodinných oslavách jako je svatba, návrat jednoho z rodičů z emigrace a to skoro ve všech arberešských komunitách.

Věří se, že tance *Valle* pocházejí z řecko-illirické kultury. Nejstarší dochovaný náleze pochází z keramiky nalezené ve městě Apollonia d'Iliria, (antické město založeno v 6. století př. n. l.) na které je zobrazen „zpíváný tanec“ skupinou lidí, držící se za vzájemně za ruce. Tanec, vyobrazený na jónské ozdobě z vápence, která byla nalezena ve vykopávkách v Sibari z 6. století př. n. l., představuje skupinu tanečnicků i s muzikanty *kaulos* (píšťala s dvěma trubicemi.) Podobně zobrazuje *Valle* i malba ze 3. století př. n. l., kde jsou zobrazeny děvečky, které se přes šátky drží za ruce, stejně jako dnes.⁵⁵

⁵⁵ DEMETRIO, Emmanuele. *Civita : Cultura e natura : Cifti: Kulturë dhe natyrë*. 2a edizione. Regione Calabria : Print Design, 2007. 26 s.

Valle byly tančeny po velkolepém vítězství Skanderbega nad Balabanem dne 24. dubna roku 1467, které se konalo v úterý, právě po Velikonočním pondělí. Proto se domnívám, že Arberešové si tolik oblíbili tyto tance, připomínající jim velkého albánského hrdinu Skanderbega a jeho chrabré vítězství.

Původně byl taneční průvod, připomínající dlouhého kroucího se hada, tvořen hlavně mladými dívkami, které se vzájemně držely skrze šátky. Na začátku a konci průvodu byl jeden či dva chlapci, kteří určovali rytmus zpívaných písní a tempo tance. Dnes samozřejmě dochází k variaci průvodů. Některé průvody zároveň tančí a zpívají, jiné tančí a chodí či pouze stojí na místě. Všichni zúčastnění jsou oblečeni do tradičních svátečních krojů. Dnes se již průvod neskládá striktně z dívek, ale dívky a chlapci jsou promícháni.⁵⁶ Zajímavostí je, že existovaly i *Vallja* skládající se z malých dětí.

Java Prigatorvet (Týden duší z Očistce)

Tento svátek by se dal přirovnat k Dušičkám, které se podle kalendáře slaví 2. listopadu. Ve městě Civita (a i v jiných arberešských komunitách mající byzantský ritus) ho oproti tomu slaví týden před začátkem masopustu a 15 dní před začátkem postního období, tedy na přelomu února/března. Oslavy kulminují na Lazarovu sobotu, den, kdy Ježíš Kristus vzkřísil Lazara z mrtvých.

Komunity, které mají římsko-katolický ritus, ho slaví podle katolického kalendáře 2. listopadu. Svátek není pouze vzpomínkou na naše mrtvé příbuzné a blízké, ale i na bloudící duše mrtvých, které se nacházejí v očistci a připravují se na příchod do nebe.

Bylo zvykem, že v průběhu tohoto období chudí zbožní lidé mohli zaklepat a poprosit o almužnu pro své mrtvé u dveří zámožných obyvatel. Ve čtvrtek jedna z marnotratných-zámožných rodin, produkující obilí, připravila obrovský hrnec uvařeného obilí, který byl podáván s krajícem chleba, a kdokoli z okolí si mohl s nádobou dojít pro

⁵⁶ Ciclo dell'anno. COMUNE DI MONGRASSANO. *Comune di Mongrassano: Bashkisë së Mungrasanës* [online]. Mongrassano, 11/01/2011 [cit. 2012-01-30]. Dostupné z: <http://mongrassano.asmenet.it/index.php?action=index&p=380>

toto obilí, které snědl ve jménu zesnulých. Tato tradice připomíná lidskou solidaritu skrze zemřelé.

V rodinném kruhu se organizuje tzv. banket pro neviditelné. Blízký kruh rodiny se sejde na hřbitově, vedle hrobu mrtvého. Donesou jídlo, pití a vše připraví na stůl, kde se společně usadí. Vždy však je u stolu jedno volné místo, s jednou prázdnou židlí, a jedna porce od každého jídla se položí na místo, které je rezervované pro zemřelého. Doma má rodina zapálenou v jednom rohu místnosti svíčku na památku zesnulého. Tradice banketů je živá i dnes, v dalších částech jižní Itálie se však pořádá na dušičky.

Masopust „*Il Carnevale*“

Karnevalové/masopustní období se mění v závislosti na Velikonocích. Jedná se přibližně o týdenní festival vrcholící v předvečer Popelčiny středy. Variací průběhu karnevalů je nespočet. V Piana degli Albanesi tuto slavnost nazývají „*Kalivari*“⁵⁷ a jedná se spíše o lidovou slavnost, stejně jako v Mongrassane.

Ve městě Piana degli Albanesi jde o přechodné období, kde se normálnost schová do pozadí a dá se průchod kreativitě a rozmanitosti. Hlavní třída se ozdobí, ale nejvíce jsou ozdobeny taneční sály, kde se ve čtvrtek, sobotu a neděli koná taneční zábava v maskách. Muži i ženy na sobě mají nejrůznější převleky (často se stylizují do druhého pohlaví), zajímavostí je, že v období karnevalu pouze dívky mohou vyzývat k tanci. Svým způsobem se zde prohazují genderové role. Slavností se zúčastňují všichni, ale mladší ročníky nejvíce. Bohužel, v posledních letech se tento karneval spíše přetransformoval v obyčejnou taneční zábavu bez masek. Místní komunita se však zasazuje o opětovné oživení tradice karnevalu.

⁵⁷ COMUNE DI PIANA DEGLI ALBANESI. *Comune di Piana degli Albanesi: Bashkia e Horës së Arbëreshëvet* [online]. Piana degli Albanesi: Comune di Piana degli Albanesi, Copyright © 2011 [cit. 2012-01-30]. P.IVA00607470820. Dostupné z: <http://www.pianalbanesi.it/hora.htm>

Oproti tomu v Civite se festivalu masek taková váha nepřikládá. Je sice možné zde spatřit skupiny tanečníků *Vallja*, ale jejich oblíbenost vrcholí ve velikonočním období.

Kdybychom navštívili na Popeleční středu město Mongrassana, asi bychom byli překvapeni, jak rušno ve městě je. V historickém centru města ožívá starobylá tradice tanců *Valle*. Skupiny tanečníků spontánně vytvářejí větší či menší průvody v různých částech města. V průběhu tance se zpívá píseň *Molle, molle*⁵⁸, která popisuje krásy milované ženy. Tanečníci jsou doprovázeni muzikanty, hrajícími na kytaru, tamburínu či harmoniku. V průběhu místní nabízí občerstvení v podobě tradičních arberešských pochutin a samozřejmě i něco k pití. Některé menší průvody zavítají i dovnitř obydlí, kde se konají hostiny. Před půlnocí se průvody spojí v jeden velký a společně dorazí na hlavní náměstí. Další účastníci přinášejí rakev s ležícím panákem uvnitř. Rakev symbolizuje *Il Carnevale morto* (mrtvý karneval). *Il Carnevale* se tak přetransformuje na *il funerale del Carnevale*⁵⁹ tzv. *Carnalivare*. Panák ležící uvnitř rakve je pak obřadně zapálen/spálen a v tu chvíli se už nezpívá *Molle, molle*, ale *Jet'e Bardha*.⁶⁰ Píseň vypráví o lepší budoucnosti a lepších časech, stejně tak jako oheň zničí staré, je pálení panáka znamením konce starého a začátkem něčeho nového.⁶¹

Podotkněme, že v jiných městech bychom našli další způsoby oslav předpostního období. Například v San Demetrio Corone se na počest Zu Nicola koná na Popeleční středu smuteční průvod s falešným knězem (účastník průvodu převlečený za kněze), vdovou po Zu Nicola, a samotným Zu Nicola. Právě Zu Nicola se stal „obětí“ tohoto svátku, když se skrze nekončící almužny přejedl a přepil k smrti. Smuteční průvod je silným očištným okamžikem, kdy dochází k sebereflexi a účastníci se kají ze hříchů. Však den předtím po městě běhají *Djelzit* (d'áblové, čerti), oblečení do ovčí či kozí kůže, kteří žádají almužnu, stejně jako Zu Nicola. Věřilo se, že d'áblové mohli ukrást nepozornému či opilému duši.⁶²

⁵⁸ V překladu Jablko, jablko

⁵⁹ V překladu pohřeb Karnevalu.

⁶⁰ V překladu bílý život.

⁶¹ Ciclo dell'anno. COMUNE DI MONGRASSANO. *Comune di Mongrassano: Bashkisë së Mungrasanës* [online]. Mongrassano, 11/01/2011 [cit. 2012-01-30]. Dostupné z: <http://mongrassano.asmenet.it/index.php?action=index&p=380>

⁶² ADRIANO, D'Amico. La notte dei diavoli di Carnevale. *La Casa degli Albanesi d' Italia: Shtëpia e*

Rozsah této práce bohužel nedovoluje zmínit všechny variace *Il Carnevale*, mým záměrem bylo tedy alespoň nastínit odlišnost a barvitost tohoto svátku v jednotlivých komunitách Arberešů.

Velikonoce

Velikonoce jsou jedním z nejdůležitějších náboženských svátků v roce. To platí jak pro ortodoxní, tak i katolickou církev, které je slaví ve stejnou dobu. Svátky se mají trávit v rodinném kruhu a náboženské očistě ducha. Kromě klasických náboženských ritů, praktikovaných v obou církvích, mají arberešské obce i své vlastní zvyky.

Nejdůležitějším dnem z celých Velikonoc je pro obci Mongrassano Boží hod velikonoční. Čtvrtek či sobotu před nedělní mši se připravuje *Kalimera*-větve olivovníků zdobené krepovým papírem či jinou látkou, do kterých jsou vplétány/zavěšovány různé cukrovinky a sladkosti. *Kalimera* jsou speciálně připravována pro děti, nejčastěji by měly směřovat od babiček k vnučkám a vnukům. Na nedělní mši jsou následně požehnány i s ostatním jídlem.

Krom toho můžeme v ulicích spatřit skupinu mužů hrající „*Allu casu*“ (Djathi)⁶³ nebo „*Allu Ruaddhu*“ (Rola).⁶⁴ Hra spočívá ve vytvoření dvou týmů, které po dráze valí kus sýra nebo tvrdé dřevo. Hráč, který dosáhne první cíle, získává výhru v podobě sýra, který je hrazen poraženým týmem. Ve většině případů se pak společně sní.⁶⁵

Ve městě Civita se oproti tomu zachovávají spíše náboženské praxe, ale přesto do oslav přidávají své oblíbené tance *Valle*, které jsou právě nejvíce tančeny ve velikonočním období. Tance zde neplní pouze zábavnou roli a snahu o zachování tradic, ale i „...jedná se o formu kolektivního umění a spirituálního života, které představují smysl pro náboženství

Arbëreshëve të Italisë [online]. [cit. 2012-01-30]. Dostupné z:
http://www.arbitalia.it/tradizioni/usanze/damico_carnevale_diavoli.htm

⁶³ V překladu sýr.

⁶⁴ V překladu točící.

⁶⁵ Ciclo dell'anno. COMUNE DI MONGRASSANO. *Comune di Mongrassano: Bashkisë së Mungrasanës* [online]. Mongrassano, 11/01/2011 [cit. 2012-01-30]. Dostupné z:
<http://mongrassano.asmenet.it/index.php?action=index&p=380>

a respekt, [...] Je to potvrzení samotného bytí a víry v určité hodnoty života...^{66 67}”

Obrázek č. 3 : Panaret

O velikonoční sobotě bychom v Piana degli Albanesi našli plné hrnce červených vařících se vajíček, nazývaných *Vetë të kuqe*. Na červeno jsou barvená podle starého katolického vyprávění, kdy apoštol Petr řekl Marii Magdaléně, že jí uvěří zmrtnýchvstání Ježíše Krista pouze a jenom tehdy, pokud se vajíčka v ošatce obarví na červeno. Tak se také stalo. Vajíčka se jí až po odbití dvanácté hodiny. Také se používají při přípravě *Panaret* (velikonoční chléb). *Panaret* mají formu košíku se zdobenou rukojetí a v centru se nachází schované vajíčko. Dodnes se tyto chleby vyrábějí hlavně pro děti. Dříve se tyto tradiční pochutiny požehnaly v kostele. Tato tradice je stále živá ne jenom v Piana degli Albanesi, ale u většiny arberešských komunit například i v Civitě.

Zdroj: DEMETRIO, Emmanuele. Civita : Cultura e natura : Cifti: Kulturë dhe natyrë. 2a edizione. Regione Calabria : Print Design, 2007. 88 s.

Kaminezit (hranice, oheň)

Znovuoživení prastaré tradice zapalování hranic první květnový den v Civitě je poměrně novou záležitostí. Tradice, která má své kořeny již v 15. století, přesně tedy prvního května 1481 musela být nejdřív zapomenuta, aby pak mohla být se slávou a novým významem v poslední dekádě znovu objevena. Osudný první květnový den se první usedlíci dostali do středověkého města Castrum Santi Salvatoris (dnes známe jako Civita). Ve vesnici se sice nacházely ruiny různých usedlostí, ale žádné útočiště k přespaní. Po tři noci si zapalovali hranice na různých místech, aby alespoň mohli spát blízko zdroje tepla, než si postavili první stavení ze slámy a bláta. Skupinky se mezi sebou navštěvovaly, a svým způsobem se staly „bratry v neštěstí“. *Kaminezit* se pak opakuje přesně na den po mnoho let, aby si

⁶⁶ „...é una forma di arte collettiva e di vita spirituale che ha sempre espresso un senso di religiosità e di rispetto. [...]È dichiarazione di esistenza e di fede in alcuni valori della vita..”

⁶⁷ Vallje pasquali. DEMETRIO, Emmanuele. Civita : Cultura e natura: Cifti: Kulturë dhe natyrë. 2a edizione. Regione Calabria: Print Design, 2007, s. 27.

lidé připomněli první těžké chvíle svého příchodu a solidaritu a přátelství mezi sebou. Tradice však byla postupně zapomenuta. Před pár lety se však podařilo nalézt záznamy o tom, proč a kdy se konala tato slavnost. Tím tradice získala nový rozměr. Nejde pouze o historicky-folklorní akt, při kterém dochází k obnovení mýtu o Arbëri a vzpomínání na jejich předky. Jde především o to uvědomit si, že i dnešní italo-albánci, jakožto potomci příchozích Albánců, jsou nositelé boje za svobodu, mající sílu si udržet vlastní identitu v cizím prostředí a přesto neztratit smysl pro *ndera* (čest), *besa* (víra) a *burrëria* (odvaha). Záznamy o slavnosti *Kaminezit* jsou pouze z Civity, a tak k postupnému ožívování jedinečné tradice dochází pouze zde.

***Ndrikulla bari* (květinové kmotry)**

Tento starodávný zvyk, praktikující se 24. června na den Svatého Jana Křtitele, jsme mohli ještě před několika roky spatřit jak v Piana degli Albanesi, tak v Mongrassanu. Probíhají sice snahy o obnovení tradice, ale v posledních letech se zatím žádný rituál nekonal.

Jde o spojení dvou mladých dívek silným poutem „sourozenectví“. Dívky, malé holčičky, si vyrobí miminko řečené *il papuacciulu* (květinová panenka), Panenka je ze slámy, ozdobená květinami a oblečená jako živé miminko. *Il papuacciulu* holčičky při ceremonii pokřtí a do konce života jsou svázány silným vztahem zvaným *la motëra* (sesterství). V některých případech stačí, když si dívky vymění kousek ječmene či výhonek zrna (Piana degli Albanesi). Ačkoli tento rituál může vypadat pouze jako dětská hra, skrývá se za ním silný význam, který spojí dívky na celý život.

Mezi 24. – 29. červnem se slaví kromě Jana Křtitele i Svatý Petr. Při této příležitosti v Piana degli Albanesi chtějí získat přízeň svatých. Nechají roztavit cín či vosk, který se následně nalije do nádoby s vodou. Roztavený vosk či cín po kontaktu s vodou získává různé formy, nejžádanější formy jsou *brezi* (kovový štítek, který je v centrální části pásku na tradičním ženském kroji), *kurçetë* (klenot, ve formě malého kříže, který je doplňkem stejného kroje) nebo *kliçet e Parrajsit* (klíče od ráje).

V této kapitole byly představeny nejznámější tradice a zvyky, které jsou stěžejní pro arberešskou kulturu. Krom poslední zmiňované, u které probíhá snaha o oživení, jsou všechny ostatní slaveny. Samozřejmě zde může docházet k určitým variacím, které se mění v závislosti na způsobu pořádání, osoby tím pověřené a podléhají i rodinným či lokálním zvyklostem. Přehled nám umožňuje spatřit odlišnosti od italské majoritní populace už například v tom, že se jednotlivé svátky konají v jiném ročním období. Největší popularitě se dostává Masopustu, Velikonocům a Dušičkám.

4.3.5. Náboženství a víra

Řeckokatolická církev je společné označení pro autokefální východní katolické církve, které mají liturgii byzantského obřadu.

Velkým schizmatem roku 1054 se trvale narušilo společenství mezi ortodoxní a katolickou církví, resp. mezi Římem a Konstantinopolí. Později docházelo ke snahám opětovně sjednotit tyto církve, což se částečně povedlo roku 1596 pod záštitou brestlitevské unie (formálně jsou tedy řeckokatolíci podřízeni Římu při zachování východních obřadů).⁶⁸ Do této unie se přidala pouze menšinová část východních křesťanů. Řadíme mezi ně i arberešské komunity-ačkoli oni byli přijati Římem již roku 1536 a to papežem Pavlem III.

Do 17. století. Arberešové udržovali vztahy s makedonským patriarchátem v Ochridě (spadali pod jeho kanonickou jurisdikci). Tento vztah byl dán historicky, území dnešní Albánie spadalo právě pod patriarchát v Ochridu. Arberešové si mohli ponechat byzantský ritus (viz kapitola Integrace a práva Arberešů) a proto potřebovali patriarchu z ortodoxní církve a vybrali si právě patriarchát v Ochridu, který historicky spravoval území dnešní Albánie. Vztah mezi Římem a Arbereši dostal nových rozměrů po vstřícných krocích papežů Klementa XI. (1700-1721) a Klementa XII. (1730-1740), kteří se zasloužili o založení semináře „Corsini“ di San Benedetto Ullano roku 1732, který byl následně

⁶⁸ Řeckokatolická církev. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 10. 1. 2012 [cit. 2012-02-03]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%98eckokatolick%C3%A1_c%C3%ADrkev

přemístěn do San Demetrio Corone (Kalábrie), do starého kláštera San Adriano, a řecko-albánského semináře v Palermu roku 1734.⁶⁹

Celkově se v Itálii vyskytovaly pouze tři semináře, první se sídlem v Římě, věnovaný latinskému obřadu, a další dva byly založeny právě pro italo-albánskou komunitu v jižních částech Itálie. Tato dvě centra se stala kulturními základy arberešské komunity, rozšiřovala mezi arberešské obyvatelstvo nové romantické tendence a myšlenky národního uvědomění. Také se zasloužily o výchovu intelektuálů, spisovatelů a kleriků.

Až v první polovině 20. století získává italo-byzantská-katolická církev nezávislost. Vzniká eparchie (diocéze) Lungro a to dne 13. února 1919.⁷⁰ Eparchie na Sicílii se formuje o něco déle a až 25. října 1941 je založena eparchie Piana degli Albanesi. Dodnes v oblasti Cosenza a Piana degli Albanesi nacházíme největší koncentraci albanofonních obcí napříč celou Itálií. Zajímavostí je, že se nezávisle na výše zmíněných událostech byl roku 1004 založen klášter *Esarchico di Santa Maria di Grotta ferrata* a to mnichy pocházejícími z Kalábrie, ale majícími řecký-ortodoxní rítus, který funguje dodnes.

Údaje získané ze stránek Hierarchy of the Catholic Church⁷¹ sledujících současné i historické informace o katolických diecézích a biskupech, nám umožňuje porovnat data z obou zmíněných eparchií a popsat, jak dochází k fluktuaci věřících a samotných představených. V Kalábrii se sice od roku 1950 procentuálně zvýšil počet věřících, nicméně celková populace se snížila o 8000 obyvatel. To samo o sobě není nic zvláštního, když si uvědomíme ekonomiko-demografický vývoj v oblasti (viz kapitola 90. léta 20. století). Problémem pro arberešskou komunitu ovšem je, že eparchie v Lungro má problém zajistit duchovní vůdce pro své věřící. Nejenom, že se počet duchovních neustále snižuje, ale v posledních letech můžeme vidět, že vůbec neprovozují svou činnost- což může mít za

⁶⁹ Italy: ALBANIAN, ARBĚRESHĚ. *Minority Languages in the European Union* [online]. ě 1998-1999-2000-200, 10/21/2001 [cit. 2012-02-04]. Dostupné z: <http://web.quipo.it/minola/sitemap.htm>

⁷⁰ Eparchy of Lungro. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-02-08]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Eparchy_of_Lungro

⁷¹ M. CHENEY, David. *The Hierarchy of the Catholic Church: Current and historical information about its bishops and dioceses* [online]. 1996-2012, 4 March 2012 [cit. 2012-03-11]. Dostupné z: <http://www.catholic-hierarchy.org/>

následek celkový úpadek víry, především ztráty italo-byzantského ritu v menších farnostech. (Viz tabulka č. 1)

Oproti tomu v eparchii v Piana degli Albanesi se rozšířila základna věřících v důsledku nárůstu obyvatel na 28 500. Tento nárůst můžeme přikládat faktu, že Piana degli Albanesi se stala jádrem arberešské kultury a tak láká členy okolních komunit. Věřících sice stále přibývá, avšak i zde se potýkají s problémem s kněžími. Zájem o studium a následný život, věnovaný církevní kariéře, v posledních letech upadá. Když vezmeme v úvahu výjimečnost této církve, která vyžaduje, aby kněz/biskup uměl arbërisht a přitom se orientoval jak v katolické, tak i pravoslavné liturgii, počet aspirantů na tuto pozici rapidně klesne. Nevyhnutelným důsledkem je dosazení kněží, kteří neumějí jazyk a v horším případě provozují pouze latinský ritus, což má za následek přijetí latinského ritu v arberešské komunitě. Pokud se nezvýší zájem mladých lidí o náboženství a víru, můžeme se obávat, že za další 4 až 5 generací dojde k zániku tohoto ritu. (Viz tabulka č. 2)

Základní atributy Italo-albánské církve

Italská Byzantsko-katolická církev, též řečená Italo-Albánská katolická církev. Je v podstatě pravoslavná církev, která uznala svrchovanost římského papeže, ale ponechala si svou liturgii a obřadnost.

Byzantský obřad obsahuje některé společné liturgické momenty s katolickou mší, jako jsou: bohoslužba slova - vstupní modlitba, čtení Božího slova, přímlyvy a následná bohoslužba oběti – obětování, požehnání/posvěcení chleba a vína – přijímání a závěrečné požehnání. Dochází však k odlišnostem, jedním z příkladů je, že při eucharistii se používá kvašený chléb a přijímání je podobojí. Zpěvy též nejsou doprovázeny hudebními nástroji, jak je zvykem v katolické mši.

Hlavní odlišností oproti katolickým kostelům římského ritu, které si povšimneme hned při vstupu do kostela arberešských komunit, je interiér s typickou pravoslavnou výzdobou. Hlavní chrámové lodi vévodí ikonostas, jenž je umístěn na hranici s apsidou, za

kteřou je hlavní oltář, kde se odehrává bohoslužba a čtení z písma. Ikonostas a celkově ikony jsou v pravoslavné církvi nejvýraznější artistickou složkou. Ikona je mystériem, lidské dílo, ale především jde o emanaci božské inspirace, ta jest základním kamenem ve spojení s umělcovou zručností, která však slouží k přiblížení teologického jazyka laikům.⁷² Ikona by měla být schopna odpovědět na otázky života a víry, které si věřící kladou. Má v nás vyvolávat pokoru a smysl pro modlitbu. Nejčastěji jsou zobrazováni Ježíš Kristus, Madona, Svatá trojice a svatí a výjevy z jejich života.

Ze světců se v arberešské komunitě těší velké oblibě zejména sv. Kosma a Damián,⁷³ sv. Jiří,⁷⁴ sv. Demetrius,⁷⁵ sv. Kateřina⁷⁶, obzvláště pak Madona, jejich jménu jsou často zasvěceny kostely po celé jižní Itálii. Někteří se těšili takové úctě, že po nich byly pojmenovány obce, jako v případě obce San Demetrio Corone či San Cosmo Albanese.

Zvláštnosti církevních obřadů

Křest je jedním z nejdůležitějších náboženských rituálů. Jde o iniciační obřad, kdy se jedinec stane právoplatným členem komunity. Křest probíhá tak, že do vody, do které je novorozenec třikrát ponořen, jsou přidány tři kapky svěceného oleje. U Arberešů (podobně jako v ortodoxních církvích) při křtu dochází následně k biřmování a přijímání. Novorozenec je tedy ihned plně začleněn do náboženské obce Arberešů.

Další odlišnosti nalézáme při svatbě. Nastávající jsou ještě před kostelem tázání knězem, je-li jejich vstup do manželství dobrovolný. Po kladné odpovědi jsou nastávající třikrát požehnáni a dostávají hořící svíce. Teprve poté vcházejí do kostela. Jako

⁷² BRUNO, Vincenzo a Antonio TRUPO. *Leombo di spiritualità bizantina: La Chiesa di Santa Maria Assunta*. II edizione. Italia, 2007, s. 32.

⁷³ Uctívání i v katolické církvi. Dvojčata žili v římské provincii Sýrie kolem roku 300 n. l., kde praktikovali medicínu zadarmo ve jménu Boha. Za Diokleciánova pronásledování byli zajati, mučeni a nakonec s'ati.

⁷⁴ Světec a mučedník ze 3.-4. stol. n. l. Vojenský tribun za vlády Diokleciána. Při persekuci křesťanů se přiznal ke křesťanství, byl mučen a pak popraven. Zvěčněn v legendě o sv. Jiří a drakovi.

⁷⁵ Mučedník. Byl probodán kopími za Diokleciána či Maximiána. Vyzdvihován jako velký bojovník. Patronem křížáků. V Řecku se těší velké oblíbenosti.

⁷⁶ Sv. Kateřina Alexandrijská (289-307 n. l.). Moudrá světice jež odmítla císaře Maximinuse Daia a ten ji nechal mučit a nakonec ji s'ali hlavu. Řekové ji nazývali též „stále čistou“.

důkaz věrnosti v manželském životě si nyní manželé navléknou prsteny a dále jim kněz třikrát požehná. V průběhu žehnání ženich sundá nevěstě závoj tím, že ho smotá. Symbolizuje to blahořečení Ducha svatého. Manželé dostávají na hlavy vavřínové věnce, které představují vzájemnou dokonalost a blaženost. Po korunovaci oddávající nabídne novomanželům chléb, víno pijí ze společného poháru, jenž je následně rozdrcen. Jeho zničení je symbolem nemožnosti rozdělení uzavřeného sňatku.

Však největším svátkem v italo-albánské komunitě, a stejně tak i v pravoslavném světě, jsou Velikonoce. Kromě tradičních liturgií v rámci pravoslavné církve arberešové mají i své specifické oslavy. Jednou z nich je oslava zmrtvýchvstání Lazara z Baténie, při které se zpívá píseň Lazarova a poté se skupina mladých dívek a chlapců, pod vedením kněze, vydá do ulic a obchází jednotlivé domy, kde zpívají Lazarovu píseň, která končí žádostí o vejce výměnou za zpěv. Tato ceremonie se koná večer z pátku na sobotu před Palmovou nedělí, která je počátkem Velkého a Svatého týdne.

Jave e Madhe (Velký a Svatý týden)

Velký a Svatý týden trvá 8 dní, počínaje Palmovou nedělí a konče Velikonoční sobotou.

Rhomollidhet neboli Palmová neděle, se slaví chvalořečení palem (jde o jejich listy) a větve oliv. Po mši se koná procesí po hlavní třídě obce. Dříve eparcha absolvoval procesí na hřbetu osla.

E Intja e madhe - Svatý čtvrtek, představuje poslední večeři. Hlavně tedy moment, kdy ze sebe Ježíš Kristus svlékne mešní roucho a poklekne, aby svým apoštolům omyl chodidla. Eparcha představující Ježíše Krista omývá chodidla svým pomocníkům, jáhnům. Od tohoto dne v pravoslavných církvích je zachován klid zvonění zvonů.

E Prëmtja e madhe, jedna z nejvíce jímavých částí Velikonoc Velký Pátek, který oslavuje zemřelého Ježíše Krista. V katedrále je vystavena urna s Kristovými pozůstatky (předměty, s kterými se dostal za svého života do styku) a dlouho do noci jsou zpívány smuteční písně. Zpěvy jsou doprovázeny dřevěnými instrumenty, původem z Byzance, nazývanými *çokë e çikarra*.

E Shtunia e madhe - Svatá sobota je po páteční smuteční mši věnována vzkříšení a tedy i obnově života. Zvony, jež od čtvrtka byly v tichosti, opětovně začínají odbíjet. V domech se zapalují ohně, svíce, které ochraňují obyvatele od všeho špatného, a v katedrále, jejíž podlaha je posypaná vavřínovými květy, se oslavuje křest. Před půlnocí se shromáždí věřící v katedrále a vyčkávají, až kněz zvenčí třikrát zaklepe na hlavní vchodové dveře, které mu budou otevřeny za doprovodu *Christos anesti*, chvalo zpěvu vzkříšení Ježíše Krista.

Pashkët - Velikonoční neděle je zaměřená na slavnosti, jenž jsou schodně oslavovány jak v západní tak i východní církvi. Velikonoční bohoslužba tzv. paschální jitřní začíná již za tmy a v jejím závěru dochází k posvěcení tradičního pečiva *panaret*. Velikonoční týden je tedy vrcholem náboženské spirituality a lidského obrození ducha. Mše končí na náměstí, kde se rozdávají *panaret*, které jsou symbolem cyklu života a smrti.

Poslední a také lidovou tradicí, které se zde budu věnovat, jsou *Kalimere*. Skupina mládenců a dívek zpívajících náboženské písně noc před svátkem obchází dům od domu, aby podali oznámení o nadcházející oslavě. Nejznámější *Kalimere* jsou v den Zeleného čtvrtku a Velkého pátku.

Samozřejmě i u těchto svátků a oslav dochází k odlišnostem. Lokální variace jsou poměrně pestré a liší se i kompetencemi kněží. Snažila jsem se zde nastínit obřady, které jsou k vidění v navštívených komunitách a jejich atributy je možné nalézt i v jiných oblastech.

4.3.6. Legendy, písemné a ústní vyprávění

My vs. Oni

Lidé cítí přirozenou potřebu mít určitou sociální identitu a vymezovat se jako příslušníci určité skupiny.⁷⁷ Tento proces identifikace se se skupinou uspokojuje především potřeby jednotlivce, který ve skupině nalézá pochopení a jakožto člen dané skupiny může dosáhnout kýženého statusu. Být členem skupiny znamená někam patřit, což je odpovědí na jednu z nejčastěji kladených otázek : „Kam patřím?“ Nicméně žádná teorie nepotvrdila nutnost konkrétní formy identity (např. etnické). Jedna osoba může mít při interakci s několika sociálními skupinami více identit. Identita je vázaná na určitý kontext, mění se v čase a prostoru. Takže něco jiného znamená v rodném kraji a něco jiné v hostitelské zemi. Slovo pochází z latinského „*identicus*“ neboli totožný. Jinými slovy hledáme takové skupiny, kde sdílí stejné normy chování a hodnot.⁷⁸

Identita se formuje v průběhu srovnávání, a tedy při kontaktu s ostatními. Dostáváme se zde opět do bipolárního vnímání světa. Jedná se o definici MY vs. ONI. Nejde pouze o to, čím jsme, ale i čím nejsme. Zaznamenáváme silné etnocentrické chování, odmítání toho, co není naše, ale hlavně je to vždy i horší než to naše. Tím, že zesměšňujeme ostatní, se utvrzujeme v tom, že MY jsme lepší. Upevňováním identity s sebou často nese negaci, to, co se z našich dějin nehodí, prostě nezmiňujeme a svým způsobem popíráme. Všechny tyto aspekty jsou o to markantnější, čím více je obyvatelstvo mobilnější či pokud se nachází v jiné zemi. Zdůrazňují jedinečnost a krásu jazyka, kultury, povahových rysů a je zde snaha o „vymýcení“ cizorodých prvků. Čím větší je tlak ze shora na implementaci nových hodnot, tím větší je snaha si udržet ty původní.⁷⁹

⁷⁷ E. ASHFORTH, Blake a Fred MAEL. Social Identity Theory and the Organization. *The Academy of Management Review*. Jan., 1989, roč. 14(č. 1), 20-39. Dostupné z: <http://www.jstor.org/pss/258189>

⁷⁸ Biologie konfliktů aneb k čemu jsou naprogramováni. TESARŮ, Filip. *Etnické konflikty*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-097-9.

⁷⁹ Antropologie konfliktů aneb myslíme v mýtech. TESARŮ, Filip. *Etnické konflikty*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-097-9.

Mýty a legendy tvoří silný prvek při určování národní identity a při vymezení hranic mezi námi a těmi druhými. Mýty a legendy mají společné atributy. Postavy mají jasně specifikované role, stávají se tak přitažlivými a srozumitelnými i pro negramotné obyvatelstvo. Některé příběhy jsou natolik silné, že hlavní hrdina se stal symbolem pro určitou ctnost a morální hodnotu. Stávají se tedy jakousi projekcí přání a představ skupiny o vlastní identitě. Výsledkem je pozvednutí hrdosti a činů našich předků, snaha o předání morálních hodnot současné a nadcházející generaci a pozitivně tak ovlivnit mínění vnějších skupin. Děj je často založen na jasných protikladech dobro vs. zlo; sláva vs. temno; hrdinové vs. zrádci. Motiv zrady je velmi častým a silným atributem jak v mýtech, tak i v lidových vyprávěních.

V případě mýtů a legend se jedná o účelová fakta, jež podporují určitou teorii, vývoj událostí či se snaží o vytvoření jakéhosi kultu. Oproti tomu vyprávění jsou lidovou slovesností, která byla nejčastěji tradována v orální formě. Jsou častěji z prostředí blízké většinové populaci a i hlavní hrdinové pocházejí z nižších vrstev. Snaží se poukázat na to, že i přes nepřízeň osudu se dá dobrým chováním a dodržením tradičních hodnot dojít uznání a slávy.

Analýza písemné a ústní slovesnosti

Skrze několik vybraných vyprávění a legend, které jsou známa i mezi Arbereši, se pokusím analyzovat poselství, jež v sobě skrývají. Půjde mi nikoliv o podrobné převyprávění příběhu, ale spíše o pohled na jejich strukturu, společné aspekty, a nakolik jsou do nich promítány arberešské a v tomto případě i albánské hodnoty.

Níže zmíněné legendy a vyprávění jsou získány částečně při návštěvě italo-albánských osad, od studentů na výměnném pobytu v Miláně a dále pak ze stránek Dr. Roberta Elsieho,⁸⁰ který je specialistou na albánské studie. Jednotlivé příběhové linie budou načrtnuty tak aby pro čtenáře bylo možné lépe uchopit celkovou analýzu písemné a ústní slovesnosti.

⁸⁰ ROBERT, Elsie. Albanian literature in translation. [online]. The Netherlands, 2011.10.30 [cit. 2012-02-12]. Dostupné z: <http://www.albanianliterature.net/>

V baladě o Doruntině je hlavním hrdinou Konstantin, který slíbil své matce, že za jakýchkoli okolností přivede dceru nazpět poté, co byla provdána za bohatého cizince.

V příběhu o Konstantinovi Malém, je hrdina ihned po svatebním obřadu povolán do vojenské služby. Slibuje tedy své novomanželce, že se do 9 let a 9 měsíců vrátí, pokud se tak nestane, bude se moc provdat za jiného. Je však zajat a uvězněn v žaláři. Po celou dobu, co byl v žaláři, hrával celé dny na loutnu a těšil tím všechny ostatní i královu dceru. Osudného dne, kdy uplynulo 9 let a 9 měsíců, však už ztratil naději a přestal hrát. Královská dcera zjistila co se stalo a na oplátku za jeho čestné slovo, že se vrátí, ho propustila na svobodu aby se mohl vrátit a zachránit svou ženu. Cesta trvala 3 dny a 3 noci, přesto stihl překazit svatbu své ženy a pak se vydal nazpět do vězení. Když se o tom doslechl král, nevěřil, že se Konstantin vrátí, ale jeho dcera pořád opakovala, dal své čestné slovo a radši by umřel, jako správný Albánec, než aby ho porušil. Když se Konstantin vrátil, král daroval jemu i jeho mužům svobodu.

V příbězích o Doruntině a Konstantinovi Malém je vyzdvihována *besa*, jenž je i součástí základního pilíře albánské tradice. Jedná se o čestné slovo. V antice i středověku bylo zvykem, že dané slovo bylo zárukou, jistá forma ústní smlouvy, jež nesmí být porušena, a pokud k tomu dojde, viník ponese následky. V arberešské tradici (chápejme albánské) se však jedná o určitou nadstavbu, lidskou ctnost. Musíme si uvědomit, že arberešská komunita je silně propojena a zakládá si na kmenové/klanové tradici. Jestliže však jeden z klanu poruší své slovo, zostudí tím celý klan, který se podílel na jeho výchově. V obou variantách příběhu jsou hrdinové vystavováni silné nepřízni osudu, dokonce i samotné smrti a přesto dodrží své slovo. „Mrtvý či živý,“⁸¹ slíbil Konstantin (z příběhu o Doruntině) své matce „navrátím ti Doruntinu“⁸². Takovou váhu má daný slib. Konstantin Malý je zase ochoten obětovat svoji svobodu a navrátit se do žaláře, jen proto, aby neporušil slib, raději by zemřel. Za pozornost stojí i shoda jmen hlavních hrdinů, po nichž je pojmenována i osada San Costantino Albanese v provincii Basilicata. Konstantin zosobňuje ryzí charakter a jeho oddanost by měla být inspirací i pro ostatní. V dalším případě i jméno Doruntina je dodnes používáno.

⁸¹ V překladu od Roberta Elsiho „Be I dead or be I living“

⁸² V překladu od Roberta Elsiho: „I'll return to you, Doruntina“

Legenda o sourozencích Shega a Vllastar začíná v momentě, kdy osmanští nájezdníci zničí rodnou vesnici a jediný kdo zůstane je Shega. Po několika letech je dívka unesena Osmany, odvedena do tábora a předána veliteli tábora. V momentě, kdy se chce velitel zmocnit dívky, ptáci začnou zpívat, jaké je to neštěstí, že se museli dožít incestu bratra a sestry. Po několika otázkách zjistí, že jsou ztraceni sourozenci. Avšak Shega svému bratrovi Vllastrovi nevěří, protože bojuje proti svým albánským bratrům (to by jako Albánec přeci neudělal.) V té chvíli se Vllastar, Shega a jeho nejbližší druzi vydávají z tábora a jdou bojovat pod albánskou vlajku.

V příběhu Shega a Vllastar se představuje kulturní tabu v incestu bratra a sestry. Snad ve všech kulturách je tabu incestu velmi silné, zde je ještě umocněno zásahem přírody, která by nebyla schopna přihlížet takovému neštěstí. Dále zde vyvstává otázka národní identity a síly rodinných vztahů. Sestra nepovažuje svého bratra za Albánce, jelikož bojuje na Osmanské straně, ale Vllastar se cítí i po několikaleté výchově jako pravý Albánec. Sestřina slova ho zasáhnou tak tvrdě, že ihned i se svými soukmenovci, jež jsou také Albánského původu, odjíždí do rodné vlasti bojovat ve jménu svého lidu. Domnívám se, že tato legenda našla inspiraci v příběhu samotného Skanderbega, který vychován v sultánském paláci „zradil“ svého pána a šel bojovat za své předky. Příběh ukazuje na kořeny každého individua. Jsou určité zákonitosti přírody, jež nejdou změnit, a nikdy nemůžeme popřít naše kořeny, pokud ano, popřeme tím naše předky i sami sebe.

Zocelený charakter, odvaha a čest vůči nepřízni osudu či špatným životním podmínkám jsou námětem pro legendu o Mujovi a i Petovi. První z nich svou dobrotou získal nadpřirozenou sílu, kterou byl pak schopen ochraňovat svou rodinu a bojovat za svou zem. Důležité je zmínit, že se nemstil svému zlému pánovi. To přeci dobrý člověk nemá zapotřebí. Druhým hrdinou je Peto, který byl vždy malý a všichni se mu posmívali. Avšak když došlo k situaci, kdy byla nutná odvaha a rozhodnost, on jediný správně vyhodnotil situaci a zachránil dívku tonoucí ve vodě. Když vyrostl, stal se z něj urostlý muž a odměnou za záchranu dostal ruku dívky, která byla dcerou samotného starosty.

Nikdo se mu neposmíval, ale ani on nikomu nevracel staré příkoří. Oba dva hrdinové si museli svých chováním a činy získat uznání druhých, ale nikdy se nad ně nepovyšovali a nezneužili situace ke svému vlastnímu obohacení.

Posledním zde analyzovaným příběhem je legenda o slavném Skanderbegovi, Skanderbeg a Ballaban. Zmiňují ji zde proto, že Skanderbeg se stal národním hrdinou pro Albánce po celém světě. Jeho popisovaná odvaha je ohromující. Ani v obklíčení nepřátel neztrácí ani na chvíli odvahu a dokonce se jim posmívá. Jeho jméno v nich vzbuzuje zároveň respekt i strach. On a jeho vojáci se nebojí smrti. Spíše se jí vysmívají a podle jejich slov, není lepší smrti, než v boji po bodu svého meče. Před bitvou tancují tance, baví se jako na veselce a v očích jim plane divoký a neklidný žár. Opět se zde vyzdvihuje čest. Skanderbegovi vojáci přísahají na meč, na půdu, vodu, kámen, chléb a sůl. Tato přísaha je jako ráj a porušení/pohana je jako peklo. Výše zmíněné jsou základní suroviny, které člověk potřebuje, aby mohl skromně žít a být šťasten. Svým způsobem zde přísahají bojovat mečem pro svou zemi a poklidný život v ní. I proto je Skanderbeg neporazitelný, není to pouze jeho udatností a armádou, která za ním stojí, ale celá zem ho podporuje. V této pasáži je Skanderbeg ztělesněním celé země. V kontrastu s ním je zrádce, Ballaban, který se zaprodal Sultánovi jen kvůli penězům a moci. Jako zrádce dojde trestu, sultán mu nechá stít hlavu.

Skanderbeg je nejvýznamnější postavou arberešské komunity. Jeho socha je snad v každé arberešské vesnici. Z mých 3 navštívených osad je měly všechny a k tomu měly i pojmenované ulice po tomto hrdinovi, což je také časté uctění památky i v ostatních italo-albánských komunitách. Když jsem se ptala respondentů a studentů z milánské koleje na legendy či vyprávění, které znají. Vždy zaznělo toto jméno, které často bylo doprovázeno slovním spojením – národní hrdina. Skanderbeg se stal symbolem pravého Albánce. Příběhy o jeho hrdinském odboji jsou známé a lidé jim věří. Samozřejmě, že si uvědomují jejich „nadnesenost“, ale v zásadě s ní souhlasí. S porovnáním s ostatními příběhy, které jsem zde představila a jsou spíše lidové „povídky“ a legendy v pravém slova smyslu, jedině Skanderbeg je nadneseným, ale na reálných základech, postavený příběh.

Legends, myths and legends are stories that captivate and even enchant a person, they have the power to stir pride in one's nation. They offer hope for better times even in the face of hard work and adverse fate. They show the strength of moral values, the strength of family ties, and above all, emphasize the immutability of traditions and faith in them. In these legends we find family, home, honor, and connection to the land. We can see the spirit of immutability, their efforts to help each other within and outside the family. Solidarity is another basic stone of the Arbëreshë community and in that lies their strength. Arbëreshë are carriers of this culture, as if emigrants had fled from adversity, but they never forgot their ancestors and their roots. This shared spirit of their traditional culture, solidarity and isolation in mountainous areas allowed them to preserve their unique culture. These legends represent their wishes and dreams, they are indeed inherited, even though they point to future generations.

5. Závěr

Výsledkem bakalářské práce není pouze popis Arberešů, jako jedné z mnoha etnických minorit na Evropském kontinentě. Tato studie poukazuje, nakolik je etnická minorita ovlivněna vnějšími vlivy.

Můžeme říci, že hlavní vlivy, které se podílejí na formování etnické minority, jsou geopolitické tendence v minulosti, historický vývoj dané komunity a novodobé migrační vlny, které tak otevírají prostor pro právní otázky a politické diskuse.

Je důležité si uvědomit, že integrace nutně neznamená rigidní homogennost. Znamená to toleranci odlišností a zvláštností jednotlivých komunit skrze sdílené hodnoty v rámci jedné etnické minority.

Této pestrosti dosáhli Arberešové, žijící v jižní Itálii. Byli schopni se začlenit mezi italské autochtonní obyvatelstvo a sdílet s ním stejný osud a přitom si udržet tradice a zvyky původem z jejich rodné vlasti, Albánie. Bylo by však chybné domnívat se, že nepřejali nic z italské kultury. Jedná se hlavně o jazykové výpůjčky a *campanilismo*, jež svým způsobem nahrazovalo klanovou strukturu, která se udržovala v Albánii. Další vliv na jazykovou a folklórní pestrost má velká oblast zahrnující několik regionů a relativní izolovanost osad v horách.

Všechny zmíněné aspekty hrají důležitou roli při sebeurčení Arberešů. Jejich identita se formovala v neustále se měnících politických, ekonomických a sociálních podmínkách po několik staletí a i proto je tak neskonné jasně definovat tuto hranici. Jak bylo zmíněno již dříve, člověk nemá nutnost konkrétní formy identity, ale při interakci s jinými skupinami může přijmout další identitu. Můžeme říci, že Itálie je jich vlastní, ale Albánie je jejich rodnou zemí.

Dokud bude arberešská populace na území jižní Itálie početná, je zde velká pravděpodobnost, že si svou odlišnost a své tradice udrží. Co je ovšem pro ně největším

ohrožením, je ztráta jejich jazyka a byzantského ritu, které jsou nesporně silným určujícím prvkem italo-albánské komunity. Pokud další generaci nebude předán kulturní a náboženský odkaz prarodičů a dnešní arberešské komunity, mohlo by to mít za následek rapidní pokles lidí, hlásící se k této etnické minoritě.

6. Seznam použitých zdrojů

Literatura a články

D'AMICO, Adriano. Il Carnevale degli Arberesh : LA NOTTE DEI DIAVOLI DI CARNEVALE. *ARBITALIA: Shtëpia e Arbëreshëve të Italisë La Casa degli Albanesi d' Italia* [online] Arbutalia. San Demetrio Corone: Redazione Arbutalia,© 1998 – 2011[cit. 2012-03-21]. Dostupné z:
http://www.arbutalia.it/tradizioni/usanze/damico_carnevale_diavoli.htm

BRUNO, Vincenzo; TRUPO, Antonio. *Lembo di spiritualità bizantina : La chiesa di Santa Maria Assunta Civita*. II edizione. Itálie : Rubbettino Industrie Grafiche ed Editoriali, Nel mese di Aprile 2007. 69 s.

DEMETRIO, Emmanuele. *Civita : Cultura e natura : Cifti: Kulturë dhe natyrë*. 2a edizione. Regione Calabria : Print Design, 2007. 108 s.

E. ASHFORTH, Blake a Fred MAEL. Social Identity Theory and the Organization. *The Academy of Management Review*. Jan., 1989, **roč. 14**(č. 1), 20-39. Dostupné z:
<http://www.jstor.org/pss/258189>

FIORINI, Stefano, Giuseppe TAGARELLI, Ana PIRO, Donata LUISELLI, Antonio TAGARELLI a Davide PATTENER. Ethnicity and Evolution of the Biodemographic Structure of Arbëreshe and Italian Populations of the Pollino Area, southern Italy (1820–1984). *American Anthropologist*. **roč. 109**(č. 4), 8. DOI: 10.1525/aa.2007.109.4.735. Dostupné z: hrcak.srce.hr/file/43189.

GIUSEPPE, Schiró. *Cenni sulla origine e fondazione delle colonie albanesi di Sicilia*. Nel mese di dicembre 1998. Italiae : Rubbettino, 1998. 139 s.

GULIANA, B.Prato. *Beyond multiculturalism : views from anthropology* [online]. England : Ashgate, 2009 [cit. 2011-12-03]. Minorities in Italy : The cases of Arbëresh and Albanian migration, s. 79-103. Dostupné z: http://www.scribd.com/ali_mahmoud_43/d/65703757-Beyond-Multiculturalism. ISBN 978-0-7546-7173-2.

GUZZETTA, Antonino. *Etnia albanese e minoranze linguistiche in Italia. Atti del 9 Congresso Internazionale di Studi Albanesi, Palermo 25-28 Novembre 1981*. Palermo: Istituto di Lingua e Letteratura Albanese., Facoltà di Lettere e Filosofia, 1988, s. 446.

HOUŠKOVÁ, Eva. *Albánie neznámá?*. 1. vydání. Brno: Klub cestovatelů a romantiků, v roce 1996, s. 48.

HRADEČNÝ, Pavel; HLADKÝ, Ladislav. *Dějiny států : Dějiny Albánie*. Vydání první. Praha : lidové noviny, 2008. 716 s. ISBN 978-80-7106-939-3.

LA BARBERA, Nicola. Gli Arbëreshë d'Italia: Parte III: Le Origini, la storia. *Il Paese: Periodico di informazione di Bovalino e della Locride* [online]. 28 gennaio [cit. 2012-01-26]. Dostupné z: http://www.ilpaese.info/old_web/Cultura/Cultura%20%20Spettacolo/LA%20BARBERA%20NICOLA/GLI%20ARB%20C3%20ABRESH%20C3%20AB%20D%20E2%80%99ITALIA/Gli%20Arbereshe%20d%27Italia%20storia%20parte%20III.htm

LE MIGRAZIONI DEGLI ARBERESHE [online]. San Demetrio Corone: Redazione Arbutalia [cit. 2012-01-26]. Dostupné z: <http://www.arbutalia.it/storia/migrazioni.htm>

S.Costantino Albanese: La cultura arbereshe. *Terre del mediterraneo* [online]. © 2009, 16-Jan-2009 [cit. 2012-01-25]. Dostupné z: http://www.terredelmediterraneo.org/itinerari/s_costantino.htm

TESAŘ, Filip. *Etnické konflikty*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-097-9.

Internetové zdroje

CACOZZA, Pino. La Casa degli Albanesi d'Italia: Shtëpia e Arbëreshëvet të Italisë. *Arbitalia* [online] Arbitalia. San Demetrio Corone: Redazione Arbitalia, © 1998 - 2011 [cit. 2012-02-17]. Dostupné z: <http://www.arbitalia.it/redazione.htm>

Ciclo dell'anno. COMUNE DI MONGRASSANO. *Comune di Mongrassano: Bashkisë së Mungrasanës* [online]. Mongrassano, 11/01/2011 [cit. 2012-01-30]. Dostupné z: <http://mongrassano.asmenet.it/index.php?action=index&p=380>

COMUNE DI PIANA DEGLI ALBANESI. *Comune di Piana degli Albanesi: Bashkia e Horës së Arbëreshëvet* [online]. Piana degli Albanesi: Comune di Piana degli Albanesi, Copyright © 2011 [cit. 2012-01-30]. P.IVA00607470820. Dostupné z: <http://www.pianalbanesi.it/hora.htm>

Contessa Entellina. In: *Illyrians: Illyrian-Albanian* [online]. Copyright © 2003 [cit. 2012-01-26]. Dostupné z: <http://www.illyrians.org/entela.html>

Dějiny Albánie. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 16. 3. 2012 [cit. 2012-03-21]. Dostupné z: cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Bjiny_Alban%C3%A1nie#Nez.C3.A1vislost_a_Alban%C3%A1nsk.C3.A9_kn.C3.AD.C5.BEectv.C3.AD

Eparchy of Lungro. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-02-08]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Eparchy_of_Lungro

Famous Albanians. I MADH, Iliri. *Albanian: Home of albanians online* [online]. Version 3.8.1. Jelsoft Enterprises Ltd., ©2000 - 2012, 03-04-2007 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <http://www.albanian.com/v4/showthread.php?t=8747>

George Kastrioti Skenderbeu-the national hero of Albanians. [on-line] Albanian in brief. [cit. 2011-03-12]. Dostupné z WWW: <http://albaniaainbrief.com/Famous%20Albanians/Skenderbeu.htm>

Gjergj Kastrioti Skanderbeg, [on-line] Vergmal. [cit. 2011-03-11]. Dostupné z WWW: <http://vargmal.org/dan3646>

Historie Albánie.[on-line] Ckmundo. [cit. 2011-03-12]. Dostupné z WWW: <http://www.mundo.cz/albanie/historie>

Italy: ALBANIAN, ARBËRESHË. *Minority Languages in the European Union* [online]. ě 1998-1999-2000-200, 10/21/2001 [cit. 2012-02-04]. Dostupné z: <http://web.quipo.it/minola/sitemap.htm>

Kastrioti family. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 21 December 2011 [cit. 2012-01-26]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Kastrioti_family

ROBERT, Elsie. Albanian literature in translation. [online]. The Netherlands, 2011.10.30 [cit. 2012-02-12]. Dostupné z: <http://www.albanianliterature.net/>

Řeckokatolická církev. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 10. 1. 2012 [cit. 2012-02-03]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%98eckokatolick%C3%A1_c%C3%ADrkev

Scanderbeg. In: *Illyrians: Illyrian - Albanian* [online]. Copyright © 2003 [cit. 2012-01-25]. Dostupné z: <http://www.illyrians.org/skenderbeg.html>

Štěpán Dušan. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 16.1.2012 [cit. 2012-01-24]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Du%C5%A1an_Velik%C3%BD

Terre del Mediterraneo [online]. c2009 [cit. 2011-03-12]. S.Costantino Albanese - La cultura Arbereshe. Dostupné z WWW:

http://www.terredelmediterraneo.org/itinerari/s_costantino.htm.

<http://www.jemi.it/la-chiesa-italo-albanese/la-storia-mainmenu-22/506-decreto-orientalium-ecclesiarum-sulle-chiese-orientali-cattoliche>

7. Přílohy

Seznam č. 1

Seznam albánských komunit na jihu Itálie.
Seznam obsahuje 41 obcí a 9 frakcí.

CAMPANIA:

1. Greci

MOLISE:

1. Campomarino
2. Montecilfone
3. Portocannone
4. Ururi

ABRUZZO:

1. Villa Badessa

PUGLIA:

1. Casalvechio
2. Chieuti
3. San Marzano di San Giuseppe

BASILICATA:

1. Barile
2. Ginestra
3. Maschito
4. San Costantino Albanese
5. San Paolo Albanese

SICILIA:

1. Contessa Entellina
2. Piana degli Albanesi
3. Santa Cristina Gela

CALABRIA:

1. Acquaformosa
2. Andali
3. Caraffa di Catanzaro
4. Carfizzi
5. Cantinella
6. Civita
7. Castroregio
8. Cavalerizzo
9. Cerzeto
18. Mari
19. Pallagorino
20. Plataci
21. San Basile
22. San Giacomo
23. San Martino di Finita
24. San Nicola dell'Alto
25. Santa Sofia d'Epiro
26. Spezzano Albanese

10. <u>Eianina</u>	27. <u>Vaccarizzo Albanese</u>
11. <u>Falconora Albanese</u>	28. <u>Vena</u>
12. <u>Farneta</u>	29. <u>San Cosmo Albanese</u>
13. <u>Firmo</u>	30. <u>San Benedetto Ullano</u>
14. <u>Frascineto</u>	31. <u>Santa Catarina Albanese</u>
15. <u>Lungro</u>	32. <u>San Demetrio Corone</u>
16. <u>Marcedusa</u>	33. <u>San Giorgio Albanese</u>
17. <u>Macchia Albanese</u>	

Zdroj: GUZZETTA, Antonino. *Etnia albanese e minoranze linguistiche in Italia. Atti del 9 Congresso Internazionale di Studi Albanesi, Palermo 25-28 Novembre 1981*. Palermo: Istituto di Lingua e Letteratura Albanese., Facoltà di Lettere e Filosofia, 1988, s. 446.

Seznam použitý obrázků

Obrázek č. 1: Komín v Civitě	34
Obrázek č. 2: Komín v Civitě	34
Obrázek č. 3: Panaret	40

Tabulka č. 1 – Eparchia di Lungro

Year	Catholics	Total Population	Percent Catholic	Diocesan Priests	Religious Priests	Total Priests	Catholics Per Priest	Permanent Deacons	Male Religious	Female Religious	Parishes	Source
1950	40,900	41,000	99.8%	30	8	38	1,076		4	34	24	ap1951
1970	36,900	37,000	99.7%	31	7	38	971		8	43	24	ap1971
1980	34,500	34,866	99.0%	29	5	34	1,014		6	55	26	ap1981
1990	33,000	33,500	98.5%	33	2	35	942	1	3	40	27	ap1991
1999	32,500	32,965	98.6%	30	1	31	1,048	1	1	35	27	ap2000
2000	32,450	32,850	98.8%	30		30	1,081	1		35	27	ap2001
2001	32,200	32,600	98.8%	30		30	1,073	1		35	27	ap2002
2002	31,950	32,328	98.8%	30		30	1,065	1		34	27	ap2003
2003	31,850	32,200	98.9%	30		30	1,061	1		33	27	ap2004
2004	32,800	33,182	98.8%	30	1	31	1,058	1	1	33	29	ap2005
2009	32,900	33,000	99.7%	41		41	802	1		28	29	ap2010

Note: Any changes in boundaries over time are not indicated in the above table.

Zdroj: Eparchy of Lungro degli Italo-Albanesi (Italo-Albanese); Eparchia Lungrensis. M. CHENEY, David. The Hierarchy of the Catholic Church [online]. © 1996-2012, 1 February 2012 [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: <http://www.catholic-hierarchy.org/diocese/dlung.html>

Tabulka č. 2 – Eparchia di Piana degli Albanesi

Year	Catholics	Total Population	Percent Catholic	Diocesan Priests	Religious Priests	Total Priests	Catholics Per Priest	Permanent Deacons	Male Religious	Female Religious	Parishes	Source
Eparchy of Piana degli Albanesi (Italo-Albanese)												
1948	20,500	20,500	100.0%	21	6	27	759		8	29	11	ap1951
1970	35,100	35,129	99.9%	28	7	35	1,002		9	65	15	ap1971
1980	33,180	33,234	99.8%	22	5	27	1,228		6	67	14	ap1981
1990	28,400	30,000	94.7%	23	3	26	1,092	3	4	53	15	ap1991
1999	28,500	30,000	95.0%	25	2	27	1,055	2	3	41	15	ap2000
2000	28,500	30,000	95.0%	25	2	27	1,055	2	3	41	15	ap2001
2001	28,500	30,000	95.0%	27	2	29	982	2	3	41	15	ap2002
2002	28,500	30,000	95.0%	30	3	33	863	2	4	42	15	ap2003
2003	28,500	30,000	95.0%	30	2	32	890	3	3	121	15	ap2004
2004	28,500	30,000	95.0%	30	2	32	890	1	7	118	15	ap2005
2009	28,500	30,000	95.0%	30	1	31	919	4	21	139	15	ap2010

Note. Any changes in boundaries over time are not indicated in the above table.

Zdroj: Eparchy of Piana degli Albanesi (Italo-Albanese); Eparchia Planensis Albanensium. M. CHENEY, David. The Hierarchy of the Catholic Church [online]. © 1996-2012, 1 February 2012 [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: <http://www.catholic-hierarchy.org/diocese/dpian.html>